

YÖN

HAFTALIK GAZETE

YILIN İFŞAATI:

AMERİKAN
CASUSLUK
TEŞKİLATI

**TİP NE
İSTİYOR?**

BAKİS

GÖRÜNER KÖYE DOĞRU...

Türkiye'de bugün parlamento ile halk arasında bir çapraz vardır. Bu çapraz çözülmenden Türkiye'de demokrasinin de'sinden söz etmeye imkân yoktur. Çünkü bugün parlamento dolduran politikacılar, köylü - işçi - esnaf'tan kulaç halk çoğunluğunu değil, bir azlığı temsil etmektedir.

Prof. Dr. İlhan Arsel bu açı şerinde geçen hafta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir makaleyle matematiğe vurmıştır. 1961 seçimleri sonucunda Meclise 41 sandalye ticcar, 47 büyük toprak sahibi, 263 serbest meslek sahibi girmiştir. Böylece 450 sandalyeli Meclisin 351 üyesi ve yaklaşık olarak yüzde 80'i dolmuştur. Geriye kalan koltuklar içinde de köylü - işçi - esnaf tek temsilci yoktur.

Oysa 30 milyonluk Türkiye'de büyük toprak sahipleri 48.847'dir. Sandalye ticcar 69.806'dır. Serbest meslek erbabı 143.510'dur. Bütün bunlar genel nüfusun yüzde 2'si bile değişildir. Topu topu 250.000 kişilik bir azılık Türkiye Büyük Millet Meclisinde memleketi hâlini doruşturadılar.

Parlamentomuzun bu açılı görseli aynı zamanda demokrasi devrimiz düzenimizin açılı görüşünü yansıtmaktadır. Bu türlü politikacı topluluğu elbette bütün halkın ve reform davranışlarının karşında olacaktır. Memleketin azılık sahiplerini umutsuzluğa sürüklüyor durum budur. Reform davranışlarına karşı kaskatı bir paralel, Türkiye'nin devrimci kuvvetlerin ve sabırzsızlığı 1961-1965 devrinde bu kuvvetlerin ve hizmetlerin politik yerini gizler. 22 Nisan 22 Mayıs'ın gizli umutlarını gizlemektedir.

VE BAŞKALARI...

Unutulmuş gizli kolların başında başiskeki Harbiyelleri bulunmaktadır. Seçim hırsı içinde birbirine girmiş partiler, aday adayları ve azılık kavgaları bütün hizmetlerin edip politikacılar koltuk kavşasında ihtirasla kabisirlarken kollar politikacıların dündü, bugündü ve yarınki günahlarını ödemekte olanlar genç Harbiyeleridir.

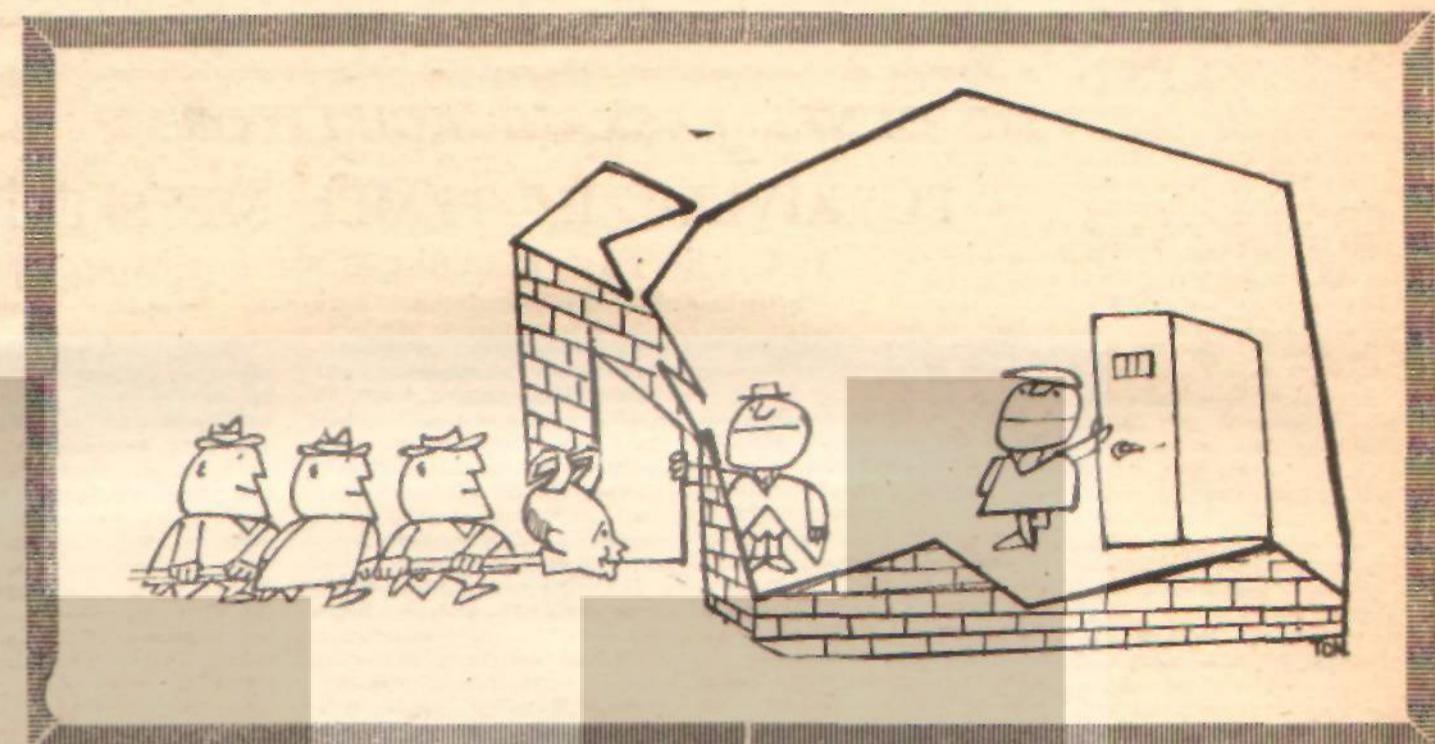
Onlar bu ibret verici manzara'yı yabancılardan demir parmaklıklarından seyrediyorlar.

Yassıdalık kalemlerin yeni gizli kollarını, Yassıdalı politikacıların tımar ettikleri kır at'ının yeni tımarlarını, Morrisonları, vatan adamları, kökü dışardaları seyrediyorlar.

Bavarın kızı, Menderesin oğlu ve öteki varisler listelerin başında yer alıyorlar. Birinci demirkirattan ikinci demirkirata doğru uzanan bu listeler baskomisyona ile arkadaşlarının seçim sansları için değerli işaretler savlıyor.

Baskomisyona ile 27 Mayıs düşmanlarının programları açıkta;

Petrolü yabancılar peşkes çekmek, reformlara karşı durmak, fırın özgürlüğünü kısıtlamak, madenleri yabancı şirketlere sunmak, ne idüğü belirsiz yuvarlak sözlerle püskü edin Amerika kuluşunda bir idareyi sürdürmek. Türkiye'yi bineymile sermayenin emrine bir yarı sömürge memleketi olarak

yönetmek.

Morrison'dan Menderes'e kadar seçimlerin kulağında dolaşan işçiler yanında 27 Mayıs düşmanlarının gazetelerinde Ulu Hakan Abdülhamit Handan başlıyarak seçim kampanyasına katılan yenili eskili bir sürü tefrika görülmüyör, sebepli sebepsiz Menderes'in, ve ötekilerin fotoğrafları basılıyor, Demokrat Parti devrinin özlemi belirten yazı serileri kaleme alınıyor. Celal Bayar'ın mason olmadığına dair itiraflar yayılıyor.

Ortak cephede yabancı sermaye, kompradorlar, 27 Mayıs düşmanları, petrolcüler adeta birbirlerine kenetlenmişlerdir.

SOSYALİSTLER

Bütün bu kökü dışarda takımı halk çoğunluğunu peşine takabilecek midir? Bugün Türkiye'de en büyük teşkilat olarak elindeki Ailek düşmeninden tutunuz, Komünist Mütadele Derneği gibi kökü dışarıda derneklerle, Yeşilay Cemiyeti, Ticaret ve Sanayi Odaları çoğunluğuna, Çiftçi Teşekküler Federasyonuna, iş adamlarına, petrol kumpanyalarına, yabancı şirketlere kadar elinde para ve adam bulunan çok geniş bir örgütlenme Türkiye'de devrimci fikirlerin parlamento girmemesi için seferberlik halindedir. Anadolunun köylüklerinde ve büyük şehirlerin ticaret merkezlerinde hep onların elleri vardır.

Ve bu büyük teşkilat parlamento girmemesi için canını dışine takmış uğraşmaktadır.

Ve bu büyük teşkilat yukarıda dökümünü yaptıgımız parlamento yapısının aynen devamını özlemekte 30 milyonun yüzde ikisini teşkil edenlerin parlamentonun yüzde 99'una sahip olması için çabalamaktadır.

27 Mayıs düşmanları, milletler arası sermaye ve kökü dışarda teşekkülerle elele toplumu dondurmak, hatta daha da gerilere götürmek için çalışmaktadır.

Sayıları yüzde 2'yi geçmeyen bir azılık bir yandan parlamento tümüyle hâkim olmaya çalışır.

öte yandan millî gelirin yüzde otuzdan fazlasını cebe atmaktır, Türkiye'nin bir Ortaçag toplumu manzarasında yaşammasını kendi çıkarları bakımından gereklili görmektedir.

Halk uyanışının düşmanıdır bunlar..

Ancak bütün bu çırpinışlar faya devirmekte devrimci hareket yürütmektedir. Çok partili dönemin faşist çerçevesi çatlampı, ilk defa bir sosyalist parti seçimlerde söz sahibi olmuştur. Şimdi de bir tahmin yapmak zamansız olur. Ancak halk arasında gerçek bir uyanışın memleketin sağduyu sahiblerini umutlandırdığı görülmekte dir.

Ancak halk içinden bu kadarcık bir aydınlatıcı bile kökü dışarda kapitalistleri cıldırtmaça yetmiştir.

ANTIEMPERYALIST CEPHE

Asıl önemli olan halk arasında toplumcu fikirlerin gelişmesinden önce Türkiye'de antiemperyalist ve antikapitalist cephenin kurulması olmalıdır. Parlamento'nun yukarıda dökümünü gördüğümüz yapısı 1965 seçimleriyle büyük ölçüde değişecektir. Sosyalistlerin kapitalistlerin parlamento içinde bir dengeye yaklaşmaları bu seçimle mümkün değildir. Ve kapitalist eğilimlerin karşısına çıkacak köylü - işçi - esnaf temsilcilerinin sayısının en iyisini bir tahminle bile gözde bütültmek doğru değildir.

Ama asıl gerçek umut, sosyalistlerin bayrağını ele aldığı antiemperyalist mücadelenin geniş cepheye sırayetidir. Hangi partiden olursa olsun satılıkların dışındaki vatandaşlar, kökü dışardaların, vatandaşların, kompradorların, memleket komisyoncularının karşısına dikilmek saatinin geldiğini idrarak etmek yolundadırlar.

Satılıkların komünizm ticareti ve din sömürülüğü taktikleri geçer akçe olmaktan çıkmaya başlamıştır.

«HANGİ AHVAL VE SERAIT İÇİNDE OLURSA OLSUN»

Seçim sonuçları ne olursa olsun antiemperyalist savaş yürüyecek ve memleketi parça parça satarak cepherini dolduranlar bu mesleklerini devam ettirmeye imkân bulamıyor.

Adalet Partisi büyük çoğunlukla iktidara geçse de gene antiemperyalist savaş yürüyecek ve kompradorları yakacaktır. Adalet Partisi yüzde 50'den gerilerde kalsa gene antiemperyalist savaş yürüyecek, kompradorluğu tasfiye etmek yönünde adım adım ilerliyecektir.

Bütün seçim tahminlerinin ötesinde Türkiye'nin büyük gerceği budur.

Bu gerçeği kavramayanlar Türkiye'nin tarihini bilmeyenler, dünyanın gidişini bilmeyenler, bilmediğleri içindir ki aile adalarına güvenip politika yapmaya kalkışlardır.

Bu gerçeği bilmeyenlerdir ki baş komisyoncunun içinde millî kaynakları yabancılara peşkes çekmeye kalkışanlardır.

Bu gerçeği bilmeyenlerdir ki 27 Mayıs'ın getirdiklerini seçim yoluya tasfiye etmek hayali pesindedirler.

Seçimin salt önemi, Türkiye'nin antiemperyalist savaş yolunda yürüken karşılaşacağı olayların nitelğini tayin etmek bakımındandır.

Bunun içindir ki demokratik düzeni tutanların ilk seçim endişeleri, 1965 seçimleriyle Türkiye Parlamentosuna sosyalistlerin girmesini sağlamaya çalışmak ve adına demokrasi dediğimiz düzeni bugünkü ayından kurtarmaktır.

Parlamentonun yapısını gözden geçirdiğimiz ortaya çıkan sonuç halk adına konuşmak iddiasında olanların hepsini utandırmalıdır. Halkın temsil edilmediği bir parlamento, bir halk yönetiminin parlamentosu olabilir mi?

İlhan Selçuk

SEÇİM SONUÇLARI BELLİ OLDU

Gelecek Mecliste, ezici sağcı çoğunluğun karşısında bir avuç ilerici yer alacak!

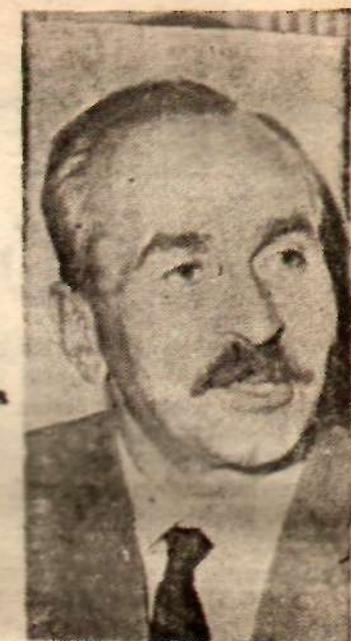
Seçim sonuçları, her ilde bir iki bin kadar önde seçim delegeesi olan partililere tayin edildi. Milletvekili aday adayları, az sayıda delegeye şirin görünmek için, keseen ağzını açmak da dahil bütün kabiliyetlerini ortaya koymalar. Her biri bir miktar oyu elinde tutan üçelerin kuvvetli adamları, çeşitli kombinelerlere giriştiler. Böylece milli irade ortaya çıktı ve genel hattarın milli irade, esraf tradesi oldu. Bu arada partilere en fazla kişi de seçildiler. AP'nin ünlü kişileri arasında Nülli Gursoy ve Yüksek Menderes baş köşeyi aldılar. Geçen seçimlerde ancak ikinci sıradı DP'linin karıları, kardesleri ve çocukların politika alanında boy gösterdi. Bu sefer Bayar ve Menderes sülalesi sahnededir. Geçen seçimlerin tâtilî Cumhurbaşkanı adayı Ali Fuat Basgül de İstanbul tâtesinin başını almıştır. AP'nin diğer ünlü kişileri, Tekin Eren, Orhan Seyfi Orhon ve Zeki Efeoglu gibi gazete sütunlarında zevksiz bir ıslıkla kürtetmekten öte meziyeti olmayan kimsecidir. Bu kişiler, merkez kontenjanından geleceğe Aydin Yalçın gibi McCarthy'lerle zenginleşti. DP hânedanının yaratığı korkunç abenksizliği bir parça hafiflemek makasıyla, bir iki ünlü emekli general de merkez kontenjanında yer alacaktır.

CHP ye gelince, İnönü'nün, parti teşkilatının çok ilerisindeki konuşmaları, CHP içindeki ırdaçıcıları barekete geçirmiş, çatışmalarını kolaylaştırmıştır. Bundan özellikle, teşkilatı ve dinamik öğretmenlerine emekli kurmaylar yaranmışlardır. Şükür Koç, Kemal Yumaz, Hayrettin Uysal, Mahmut Bozdoğan gibi ırdaçıcı öğretmenlerin Ortak Erkanı, Mustafa Ok gibi ırdaçıcı kurmaylar «Ortanın solu» havaundan yarananmayı bilmislerdir. Ama geçen dönemde çok başarılı bir petrol savaş veren Kemal Okuyan, Fakih Ozlen, Süreyya Hocaoglu gibi kişiler bu dönemde tasra kombinelerini aşmayı başaramamışlardır. Türkiye'de yabançı petrol şirketlerinin 1 numaralı savunucusu Çelikbaşı, CHP'nin McCarthy'si Ruhullah Soysal ve bir sürü toprak ağası, bu seçimlerde liste üzerindeki başını almışlardır. Merkez kontenjanı bu durumu pek fazla değiştiremeye benzemektedir. Merkezden Orhan Kabibay, Hüsnü Ozkan, İrfan Solmazer, Ercan Güresin ve Orhan Apaydın gibi ırdaçıcı bir kaç ismin Meclise girmesi muhakkak gibidir. Kadınlar da 20 kadar aday arasından görünüşe göre Zerrin Koçak, Jale Candan, Nermine Neftçi gibi isimlerle temsil edilecektir. İlgilerden Kerim Akyüz, Feridun Şakir Oğuncu, Galip Anıntı, Nallı Yalı, Ali Demirsel, Murat Parlaklıgil, Emir Postacı, Osman Soğukpinar, Şerif Canşır Burhanettin Asutay, Kâmil Yıldırım, Haluk Gürtan, İsmail Tongal, İrfan Inan, Omer Temel gibi mîrâcâstılar arasında veya bunların dışından birkaç isim geçecektir. Ayrıca bazı meslekî teşkilatlar de merkez kontenjanları için aday göstermişlerdir. Mesela Yüksek Ziraat Mîhendisleri, Akif Çakman, Osman Tosun ve Resat Aktan'ın adaylığını istemektedirler. Mîhendisler Odası'nın adayı Prof. Dr. Hikmet Birand'dır. Bununla beraber CHP yi en çok düşündürecek olan, transfer milletvekillerinin yerlesitilmesidir. Bunlar arasında Mahmut Vural, Haluk Nurbaki ve Kâmurân Evliyaoğlunu durumları sağlam gözükmemektedir. Ama sırada, İstanbulda yoklamalarla bir tâvsiyesine rağmen «Ben size emanetim pasam» deyip merkez adayı bekleyen Fahrettin Kerim Göksay'dan tutun da Nihat Su, Abdülhak Kemal Yörük, Zekai Dorman, Necmi Oktay, Hil-

mi Oben, Nihat Berkcan'a kadar bir sürü isimler vardır. Yoklamalarda başarı gösteremeyen Cihat Baban, Fuat Sırmen, Muhsin Ete gibi milletvekillерinin dumurları da ayrıca hesaba katmak gereklidir. Bu son grup, muhtemelen millî bakıyenin üç-

te birinden yararlanacaktır. Görüldüğü gibi «Ortanın solu» sloganına rağmen, CHP ırdaçıcılarının ancak İnönü'nün desteği ile bir varlık gösterebildikleri, çoğunluğu sağcı bir parti olma kimliğini bu dönemde de muhafaza edecektir. Yalnız bu dönem, TIP

in de Meclise girmesiyle, ilk defa sosyal alanda ciddi bir muhalefet başlayacak ve memleketin politik hayatında ağırlığını hissettiğeciktir. Oyle görünür ki, yeni Meclis sağcı çoğunluğun son iktidar dönemini olacaktır.

TİP GENEL BAŞKANI AÇIKLIYOR

TÜRKİYE'MİZİN TEMEL MESELESİ

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, YÖN'ün çeşitli konulardaki sorularına aşağıdaki cevapları vermiştir:

Soru — Size, Türkiye'nin bugün için en önemli meselesi nedir?

Ayar — Bütün meselelerimiz bağımızlık noktasında düşünelim. Bizim için bugün en önemlidir. Türkiye'yi tam bağımsız bir politika yürügesine oturtacak kuvvetlerin bu seçimlerde ağır basabileceğidir. Çünkü Türkiye için hayatı öncemde olan bütün öteki meseleler ancak Atatürk'ün dış politikasına dönülmeli ile çözümlü yoluma işaret etmektedir.

1947-48 yıllarından sonra admı bir yabancı devletin, admı da açıklayamam: Birleşik Amerikanın nüfuz ve hakimiyeti altına girdik. Bugün hiç bir devlet dairesi yoksul ki doğrudan doğruya veya dolaylı olarak orada Amerika'nın gözü, kulagi ve eli bulunmasın. Bugün hiç bir ekonomik, hatta sosyal faaliyet alanımız yoktur ki Amerika'nın menfaatları korunmasın, sesi duyulmasın. Bu szuna politikası İlk Yardım Anlaşmaları ile vanı Truman doktrini ve Marsal planına bağlı İkinci Yardım Anlaşmaları ile başlamıştır. Askeri ve sivil Amerikan yetellerinin başkente gelip yerleşmeleri ve bu sözleşmeler gereğince yapılan yardımları yerinde denetlemi bâhaniyle her ișimize el atımları 1947-48 yıllarından bu yana gitlike artmış ve daha şümnili bir hal almıştır. Şüphesiz Amerika'nın nüfuz ve hakimiyeti altında bulunmamız her zaman Washington olmamaktadır. Amerikanın büyüklerin mutatap olimamız şeklinde olmaktadır. Amerika'nın büyükleri çoğu zaman yardım yetelleri içinde vazife almış bulunan uzmanı usulü ajanları telkinleri, tavsiyeleri, dayatmaları ve şekilde olmaktadır. Ya da bu büyüklerin Washington'ın menfaatlerine, millî ekonominin can damalarını ellerinde bulunduranlarını, yanı toprak ağalarını ile büyük sermaye çevrelerinin kanalından geçerek gerçekleştirmektedir.

Türkiye'nin surî millî menfaatlerimiz göz önünde tutarak tam bağımsız şekilde davranışının engellenmesi olduğu son zamanlarda türkî vesilelerle herkesin gözle görüceği, elle tutacağı kadar acıca olmalıdır. Kıbrıs buharı sırasında cereyan etmiş bağımsızlıkla bağdasınan bazı olaylar hepimiz hâtinâdâr, burada tekrarla lizum görmüyorum. Petrol meşalesindeki durum da bunun başka bir delildir. Amerikan uzmanlarına hazırlatılmış bugünkü petrol kanunuñumuz çikarılara isbat edilmiş, iken Büyük Meclis bu kanunuñumuz savunuculuğunu yapanlar çökmuştur. Enerji Bakan Amerikan petrol kumpânlarının sanki adânumus gibi konuşmuştur. Onümüzdeki seçimlerde coğulugu sağlayıp tek başına iktidâr kurma iddiasında bulunan Adalet Partisi'nin Genebaşkanı ise, Amerikan ve İngiliz petrol kumpânlarına verilmiş olan batıyaşaların geri alınamayacağım söyleyecek kaderleri gitmektedir.

Bütün bunlar gösteriyor ki 30 Ağustos Zaferinden 43 yıl sonra emperyalizm ve milletlerarası sermaye memleketimize yeniden yer-

leşmek imkânları bulmuştur. Borglama politikasının Türkîyemizi iflâsa sürüklediği açık bir hâlikât tiken, yeni borçlar peşinde koşutması da yine yabancı ile ortaklık kurmuş ve ona aracılık eden sermaye çevrelerinin kendi çıkarları, memleketin mahvi pahânsa da olsa ön planda tutuklarına birinci imkânları bulmuştur. Üçüncü Koalisyon Hükümeti zamanında başlayan Sovyetler Birliği ile yaklaşma politikası bu tasnîfî somut şekilde dile getirimez yarar kannständayın. Sovyetler Birliği ile yaklaşma politikası sayın Başbakan Süslü Bayrûtları Ürgüp'ü tarafından da yürütülmektedir. Ancak Bördünçü Koalisyon hükümetinde böyle bir politikaya aitçe cepe almış bulunan MP ile bu politikayı yalnız içârî münasebetlerin hacmini artırmak şeklinde görünen diğer partiler de varlığı gözden kaçırılmamadır.

Mesele herseyden önce politik hayatı tasımaktadır. Ve Türkîyemiz Atatürk'ün dış politikası yöringe sine oturanın içîn Sovyetler Birliği ve Birleşik Amerika ile aynı mesafe münasebetler kurup devam ettirmektr. Böyle bir politika bağımsızlığını şart olduğu kadar aynı zamanda teminatlı da. Atatürk'ün dış politikası Türkîyemiz'in dış emniyetini önce komşularımızda dostluk münasebetleri kurma prensibine dayanmaktadır. Nitekim Türkiye'nin dış politikası Atatürk'ün hayatı boyunca Türk-Sovyet dostluk anlaşmasına dayanır. Dostluk anlaşmaları, Balkan ve Saadabâd Paktlarına dayanılmıştır. Görüllü kîbüttün devletlerle eşitlik ve karşılık saygıya ve karşılık menfaat dayanı münasebetler kurulmasını Atatürk'ün dış politikasının doğulmasına bağlı bulunmaktadır. Bugün aynı politikayı başa ile yürütmemiz için hiçbir engel yoktur, tam tersine böyle bağımsız bir politikamı uygulanması bugünkü dünya şartlarında çok daha kolaydır.

Soru — Böyle bir politika, Türkiye'nin milletlerarası münasebetlerde yalnız kalmasının sonucunu verir mi?

Ayar — Atatürk'ün dış politikasının dönlüş Türkîyemizi ne yalnızca mahküm eder, ne de bizim savunma gücümüzü azaltır. Tam tersine bağımsız bir dış politika izleyen Türkiye, özellikle Üçüncü Dünya Devletleri arasında şeşâti ve dostlukla karışanın danışanın başılar kurulmasına yol açar. Dış politikamızın doğrultusunu yanlışmadan belirlemeliyiz. Bu doğrultu devletimizin mahiyetine ve gelişme ve ilerleme amâclarımıza uygun bulunmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti, tarihin yazdığı ilk millî kurtuluş savaşını sonunda kurulmuştur. Türkiye halkı bir devletidir; devrimci bir devleti ve geri kalmış bir ülke dir. Geri kalmış emperyalist ve kapitalist devletlerin sömürgeci müşahâdeçileri ile meydana gelmiştir. Ve de Kurtuluş Savaşı bu müdahalelerle karşı yapılmış ve kazanılmıştır. Bundan dolayı dış politikamız bu gerçekleri gözünde tutarak çizilmek gerekdir. Bugün dünyada bağımsızlıklarına yeri kavuşan veya kavusmak için savaşan halklar, milletler gitmekle ağır basan bir kuvvet teşkil ediyorlar. Bunlar yeni kazandıkları bağımsızlıklarını ancak antiemperyalist bir politika izlemekle koruyabileceklerini pek iyi biliyorlar. Gelişme ve kalkınma yolu olarak da kapitalist olmayan bir kalkınma yolu izliyorlar. Hedefleri sosya-

lit bir düzen kurmaktır. Bundan 43 yıl evvel Millî Kurtuluş Savaşı yapmış ve kazanmış olan Türkîyemiz Atatürk'ün ölümünden sonra bağımsız dış politikanın ayrıldığı ve toprak reformu, dış ticaretin millîleştirilmesi, tâza sanayileşme gibi köklü dönüşümler de bir türkî tezgâhına sonucları bulamadığı için bugün yeniden bağımlı bir duruma düşmüştür. Mesele, içârî balandagusum fâsit daireyi kırmaktır. Bunun için de çilekes hâlkımızı oğluk bir güç hâlinde söz ve karar sahibi etmekten başka çıkış yoktur.

Soru — Seçimlerin bu meselede ne etkisi olabilir?

Ayar — 10 Ekim seçimleri yâkırdâa açıklandığını gibi bir döñüm noktası teşkil edecektir. Türkîyemiz tam bâjîsizliğinin savunularla Amerikanın dâmen yanında gidenler arasında bir mücadele şeklinde geçeceği içîn ölümdenki seçimler bundan öncekiye benzemeyecek. Fakat bu seçimlerin asıl özelliğini seçimlere halkın kurduğu toplumcu bir partisi, Türkiye İşçi Partisi'nin katılım ve Parlamento'ya millîvekilli sokacak güçte bulunmuştur. Türkiye İşçi Partili millîvekkillerin Büyük Meclise girmesi politikamızı aynı menfaat çevrelerinin yozlaşmasa doldurmakta kurtaracaktır. Büyük Meclise Türkiye İşçi Partili milletvekkileri halkın yararına tekâliflerle geldiğe öteki partiler ister istemez hizaya gelmek zorunu duyacaklardır.

Soru — TİP, nasıl bir koalisyonda yer alabilir?

Ayar — Adalet Partisi tek bir koalisya iktidara gelmek iddiasındadır. Memleket meselelerini anıktâa bu şekilde, yanı kuvvetli bir hükümetle gözlebileceğini belli etmektedir. Memleket meselelerini şâphezî kuvvetli bir hükümet tarafından yönetir. Ancak bu kuvvetin ne anlama geldiği ve ne siyasette olaçagi hususunda anlaşmak gereklidir.

1950'den 1960'a kadar Demokrat Parti hâkimiyeti şâphezî kuvvetli hâkimiyetlerdi. Mecliste büyîk bir coğuluga dayanıyorlardı. Oysa bu hâkimiyetler hep bildiğimiz gibi Türkiye'yi bağımlı bir ülke hâline getirdiler ve bize 2014 yılına kadar ödeyeceğimiz bir borç bırakarak Türkîyemizi ifâsa sırıkleyerek göçüp gittiler. Şu halde kuvvetli hâkimiyet her hâl ve kârda halkın oyalarını coguna sahip olan hâkimet anlammı taşınaz. Bu oyalar kendi menfaatlerini açık seçik görern hâlk kitleleri tarafından verilmiş olması ve işbu adına gelen hâkimiyetin de yâbancıya aracılık edenlerin ve toprak ağalarının menfaatlerini değil, emekçi halkın menfaatlerini savunması, bunun içîn de toplumculuğa giden kapitalist olmayan yolda yürümesi şarttır.

Oyle görünüyor ki, 10 Ekim seçimleri sonunda Türkîyemiz yine koalisyon hâkimiyetlerini tarafından idare edilecektir. Ama Türkiye İşçi Partisi'nin sahneye çıkmamasından sonra bu koalisyonlar ister istemez programları ve yolları birbirile açıka gelişmeyen partiler arasında kurulacaktır.

Süphesiz koalisyonlar somut meseleler üzerinde anlaşma olursa kurulacağına göre bu mesele seçimlerden sonra günün konusu haline gelecektir. Fakat simdiden Türkiye İşçi Partisinin bağımsızlığı politika konusunda her adımı desteklemeye kararlı olduğunu söyleyebilirim. 4 yıl sürefinde her konu ve tam bağımsız politikaları yapmayı hedefleyen birlikte gönülde ajan hissettiğim.

Burda — Başbakan Dışişleri'nden genel başkanlıkta TİP'e bağlı temsilci görevi — bilinenin gerekçisi — bu konuda — her konuda —

liderine izahat vermiyor; SDP ile Türkiye İşçi Partisine de izahat vermek hizmetini şimdilik dayamadığını ifa edemiştir.

Anayasaamız yukarıya alındığın gibi karşıda ve demokratik bir düzende Başbakanlarım bu şekilde keyfi davranışlarına imkân yoktur. Başbakanın bütün siyasi parti liderleri ile sık sık temas etmesinde, onları da görüşmelerde onlara, politikası hakkında açıklamalarla bulunmasında sayılacak kadar büyük faydalardır.

Yukarıdan beri açıklamağa çalıştığım asıl hayatı nokta Atatürk'ün dış politikasına dönüsüm bizişim için bir ölçüm kalmıştır. Sovyetler Birliği ile yapılan temaslar bu bakımından son derece önemli olduğu için Başbakanın parti liderlerini mizaç ve mesrebine göre tanıf etmesinde herhangi bir işaret yoktur ve her halde böyle bir davranış demokratik prensiplerimize bağdaştırılamaz.

SIYASI NOTLAR

Türk - İş'in kara listesi

İşte 1965 kara listesi hayli liste. Listedeki Aydin, Zevvel Kocamemi gibi çeşitli özel şirketleri savunuyor, bu seçimlere dahil gitmemelerini edemeler. İşçilerden biri İktidarda, ister demokratik unsurları ister BŞB'sinden ancak bu konuları vermiş, koalisyonu rüyadan MP

Von Walther İzmir'de yaptığı basın toplantısında, «Türk'üne'yi yabancı sermaye kalkındır. Yabancı sermayenin gerekli emniyeti sağlanmalıdır. Biz Alman ya'da yabancı sermayeye geniş imkânlar tanımış. Öyle ki bizde kurulan bir yabancı margin fabrikası, yerli margin firmalarını iflas ettirmiştir» dedi ve yabancı sermayeye catan Akşam gazetesine çattı! Almanya'da aynı konuştumı bir başka bir ülke nın elçisi vapsayıdı, derhal kapı dışı edildi.

Başa bir gafi, son ayların olayları ile hayli akıllanan Amerikanın eski Büyükelçi Mr. Hare vaptı. Hare, Türk - Sovyet yakınlaşmasıyla ilgili olarak, «Siz bu konuda çok tecrübelisiniz. Hariceniz de dünyانın en iyi haricisidir» dedi. Bu sözlerle Hare, «Ruslar sizin ezeli düşmanınızdır. Haricive personele de Amerikan taraftarıdır» demek istedikten önceki belli edi yordu. Hare, buna benzer bir cümlevi. Moskova ve Pekin'e yaklaşan de Gaulle'ün Fransada söyleseydi, derhal kapı dışı edildi.

Abdüllahmidin Türkivesi değil de, Atatürk'ün Türkivesinde sekiz konularda artik biraz hassas olmayı öğrenelim.

Aksoy'un Konferansı

Prof. Dr. Muammer Aksoy, 20 Ağustos günü İstanbul'da petrol dâvâmîzde son gelişmeleri açıklayan bir konferans verdi. Kalabalık ve dikkatli bir dinlevici topluluğuna petrol meselesi bîlîfîn aşıkları ile anlatan Aksoy konferansı sonrasında çeşitli soruları ayrı ayrı cevaplandı.

Aksoy konferansının sonunda petrol dâvâmîz olumuş bir seklde çözülmüş şarttan bir «devletler cenhesi» nin kurulması ve kuvvetlenmesi olduğunu bellirttiğini söyledi:

«Petrol konusu iktisadi havâtimiz ve millî olvenimiz bakiyâmdan en önemli dâvâlardan birini teşkil etti. halde sünhezî ki memleketin en önemli dâvâsi deşîlîr. En önemî dâvâ sadecə sıvasî alandaki bağımsızlıkla teşîmevin iktisadi ve sosyal alanlarda tam bağımsızlığı tam eemîlik kavusmamızdır. 30 milyon refah ve hizmet için çalışan bir devlet mekanizmasına sahip olmadıkça ne netrol dâvâmîzim ne de diğer ekonomik sosyal slavâl ve hukuki meselelerimizin mîller vararına bir çözümle ulaşabileceğimiz deşîlîr. Demek isterim ki petrol dâvâmîz da, hâliki anâ dâvâmîn — her alanlarda tam bağımsızlık dâvâmîz — bir hâlkastır.»

Prof. Muammer Aksoy'un bu şebeke konferansının çok geniş bir şerîfî gelecek yayınında yapılacağı,

Demirel, yardımular artacak diyor!

Yüksek Plântama Kurulu toplantısında plâncılar, 1966 yılı için tek tek bir tablo çizdiler. Bütçe 22 dâl 4 milyar lira açık verebilecekti. Zaten en asgari besapla, 1 milyar 300 milyon lira açık vardı. Devlet personelinin maaşlarını yâcık zam 750 milyon lira, askeri personele zam 350 milyon lira veni kurulacak devlet teşekkulleri 150 milyon lira bütçeye yâcık kütib yâkîyecek, en iyimser besaplarla açık 2,5 milyar lîzâni açacaktı.

1965 plan uygulaması da kötü gitti. Yatırımlar 1964 yılının yüzde 77,6 oranında gerçekleşti. 1965 yılında ise yüzde 70 oranına erişmek dahî bir meseleydi. Ciddî tedbirler alınmadığı takdirde yüzde 60 oranına bile erişmeyecekti!

Bu izahatı alan Demirel, gayet futursuz, «Efendim, hesaplarımı 170 milyon dolar dış yardım hesabına göre değil, 300 milyon dolar üzerinden yapınız» dedi. Bu takdirde tabii karşılık para miktarı gibi gümruk vergileri de artacak, açık azalacaktır. Ama 1966 Konsorsiyum yardımını için henüz berhangi bir müzakere yapılmamıştı. Demirel nasıl oluyordu da yardımın 300 milyon dolara çıkacağının ciddî ileri silrebiliyordu... Gerçi Başkan Johnson, AP Genel Başkanının şahsi dostuydu, ama yine de...

Abdüllahmidin devri sefirleri gib...

Türkiye'ye borç veren yabancı ülkelerin sefirleri, memleketimizde uzun süredir Abdüllahmidin devri yabancıları gibi davranışlardı. Ne var ki artık yavaş yavaş bunun farkına varmaktadır. Ama yabancı elçilerin bu uyanışın her zaman farkına vardıkları söylemez. Nitekim Federal Alman Büyükelçi Dr. Gebhardt

Herşeyden evvel ve her şeyin üstünde istiklâl

Mehmet Ali Aybar

Tarihimize en kritik anılarından birini yaşıyoruz. İstiklâlimiz tehditkededir. Ve işbu korkunç tarafı sudur ki, istiklâlimize kasdedenler bu sefer ordularla değil de bir yardım teklifinin yâdîzâ paravanâ arkasına gizlenerek üzermiz yürüdüklere için, Türk milleti kuşkuluyor. Ve mahirane, mahir olduğu kadar hainane bir propaganda da bu kuşkusuzlu artırmaya, hattâ istiklâlimize kasdedenler bir kurtarıcı gibi göstermeye çalışıyor. Bu gibi hallerde hakikati gören namuslu her Türk mukaddes bir vazife dâşır: Her ne pahasına olursa olsun hakikatleri haykırmak.

Bilmeliyiz ki, Amerikan yardımını söylendiği gibi bir altın halka değildir. O bedelini er geç kanımızla ödeyeceğiz bir esaret zinciridir. Amerika yüzelli milyon dolar mukabili bilyâr musunuz bîzen ne istiyor? Uçuncu dünya harbinde Polonya'ya be harpedi rolünü oynaması ve buna ışın da simdiden Amerikaya testim olmamız.

Hayret etmeyecez. Evet, istedigi budur. Zatâm Amerikan pereveleri buna gözlemiyorlar. Akıl hocaları ve yarı resmi sözcülerini sayılan Walter Lippman bundan yedi sezik ya evvel söyle yazıyordu: «On seneye kadar Sovyetlere karşı harbe gireceğiz. Bu harbin sıklet merkezlerinden biri, belki en mühimî Yakın Şark ve Boğazlar bölgeleri olacak. Sovyetler, Boğazlar hakkındaki talepleri ile, e n hassas noktalarının burası olduğunu açığa vurmuşlardır. Binaenâyle yâmkâl harpte Amerikan kuvvetleri buradan hâlicuma geçmelidirler.» Aynı zat dâm de sunları yazdı: «Amerikanın kendi kuvvetleriyle Sovyet Rusya'yı genber içine almağa kalkışması bir çigmîlik. Buna ne malî kudreti yeter, ne de halkı razı olur. Fakat aynı şeyi başka yoldan yapmak da pek âlâ mümkünür. Amerika dünyamın su tiç stratejik noktasını nüfuz altında bulundurmakla iktifa etmelidir. Bu noktalar Almanya, Türkiye ve Japonyadır. Sovyetlere karşı girişilecek bir harpte bu noktalar sîraâma tahtası olacaktr.»

Haydi diyelim ki, söhreti ne olursa olsun Lippman nihayet bir gazetecidir; ve sözleri Amerikalı İlham etmez. Fakat aynı fikirler resmi ağırlar da tekrarlıyacak olursa, öyle zannediyorum ki, Amerikan yardımının hakiki manası hakkında artık tereddüd ve şüpheye yer olamaz.

Amerikan Kongresindeki tartışmalar, hele dışarıda müstekâri Cleiton'un yardım vesilesiyle sarfettiği sözler, Walter Lippman'ın kendî name ve hesabına konusmadığını gösteriyor. Bilmem dikkat ettim mi id? Yapıtan yardımının askeri maksadılara tahsis ve sarfedilmesi halinde, bu nun boryâ煅mamasını isteyen Cleiton sunları söylemiştir: «Askeri gayelerle yapılacak bir yardımımız kendi emniyetimizden zaruri olduğunu cihetle ladeyi kabettirmez.»

Anlaşılmıyor ki, Amerikan menfaatlerinin ileri karakollugunu yapmak vazifesî bize düşüyor. Sovyetlerin çökacık harpte biz harcanacağız, bizim topraklarımıza çîneneceğiz, bizim kamuz dökkilecektir. Tipki bu harpte Polonya gibi.

Diyeciksiz ki, başka ne yapabiliriz? Sovyetler istiklâlimize göz dikmiştir; Şark vilayetimiz istiyorlar; Boğazlarımıza istiyorlar. Muhtemel bir Sovyet teâvübüne karşı Amerika ile işbirliği yapmamız zaruri değil midir?

Eğer Amerikan yardımını, geçmişen malum şartları sürüklememiş olsaydı, bu nokta mümkânaşa edilebilirdi. Fakat Amerika ile işbirliği, bu

gündü şekili ile, asırlar boyunca zebunu olduğumuz, ve pençesinden kurtulmak için bir istiklâl savaşa yaptığıımız kapitülasyonlar belâsunun bir başka yoldan, hem de katmerli bir şekilde geri gelmesi demektir. Şartları billyorsunuz: Yardımcınlarda kullanıp kullanmadığını kontrol bahanesiyle, Amerika Cumhurbaşkanından başyarak, derece derece basın ve radyo, mensuplarla varıncaya kadar bir takım yabancılardan, işe işlerimiz üzerinde göz ve söz hakkına male olmaları.. Hukukîlîvel kitaplarında bu duruma düşen zavallı milletlere hâtr için «ayı müstâkîl» ismi verilir. Amerikan yardımını bîzi bu de rekeye düşürecek mahiyette olduğuna göre yâsin Sovyetlere karşı istiklâlimizi korumak için, simdiden köle olmayı hiç bir Türk kabul edemez.

Peki o halde ne yapalım? Sovyetlere tek başınuma karşı koyma kalkışmak, çok riskli bir siyaset olacağının, Sovyetlere düşman diğer bir büyüğün himayesine sığınmakta başka çare var mıdır?

Bu sâallere verilecek cevap pek basit olduğu kadar, içinde bulunduğuımız realitelerin de bir icabidir. Coğrafi bakımından muhatıralı, fakat müstesna bir vaziyetimiz vardır. Bir taraftan, asırlardır bize düşman bir siyaset takip etmiş ve asırlar boyunca kavgalâşımız bir devlet, en yakın komşumuzdur. Ve bugün her zamanından daha kavidir. Diğer taraftan iki büyük İmparatorluğun, İngiliz ve Amerikan İmparatorluklarının da konusuyuz. Bu vaziyet bizler için bulunmaz bir tallîhîr. Osmanlı İmparatorluğu çok zaman buna benzer vaziyetleri hâlinistîmal etmemiştir. Bîzim bugün Osmanlı İmparatorluğu hükümetlerinden daha beceriksiz çıkmamız için bir sebep yoktur.

Bir kere sunu lîye bilmeliyiz ki, Sovyet Rusya haksız toprak ve iş taleplerini gerçekleştirecek durumda değildir. Asgari daha beş sened Sovyetlere bir dünyâ harbinî gözle alamazlar. Maâli ve iktisadi kanunlarım az buçuk fîsnâları bûnum böyle olduğunda şüphe etmezler. Sovyetlerin bize saldırmâsi ise, mutlaka üçüncü bir dünyâ harbine başlangıç olur. Fakat bir an için farzedelim ki, Sovyetler bugün üçüncü bir dünyâ harbinî gözle alacak durumdadırlar; ve bize saldıryorlar. Bu vaziyet karşısında Amerika ile İngiltere ne yapacaklardır? Derhal Türkîyenin yardımına koşacaklardır. Elâ gözlerimiz için değil bitib; menfaatleri buna icabetîrdi için. Su halde Sovyetlerin muhtemel bir tecavüzinle karşı tedbir alımı olmak için, kendimiz simdi Amerikaya teslim etmemize hâl hizum yoktur.

Bize tarihi ve coğrafi şartlarımız, hatta sadece akıselmin emrettiği politika, iki tarafta bir dostluk politikasıdır. Sahte bir dostluk değil, hakîkî ve samîli bir dostluk. Biz hem Amerikalılar ve Ingilizlerin, hem de Sovyetlerin dosya olmağa mecburuz. Sovyetlerin hakîkî menfaatleri, hattâ dünyâ sult getirmek istiyorlarsa, Amerikalılar ve Ingilizlerin de menfaatleri bûnu amîdrîl. Bu anlaysı ve bu samîniyetle biz, bir taraftan Amerika ve Ingiltere ile, Sovyetlere müteveccih olmayan bir ittifâk yaparken, bir taraftan da Amerika ve Ingiltere'ye mükteveed olmayan bir Sovyet ittifâkı akdedebiliriz. Bîzim bugün yürüyeceğiniz yol iste bu yoldur. Tek tarafta bağlanmalar Türkiye için hiç bir zaman hayır olmamıştır. Hele bu tek tarafta bağlanış Amerikan yardım şeklinde olursa...

(Zinciri Hürrîyet — 5 Nisan 1947)

Kilos Semineri

Yerli yabancı uzmanların görüşlerini tartışıkları Kilos Semineri, karma ekonomi konusunda bir açıklik getiremedi. Buna sebeb se minere katılan yabancı uzmanların hepsiňin yerli profesörlerin çoğunun kapitalizmi doğma olarak kabul etmeleriydi. Sosyalist, ya da devletî bir karma ekonomiden yana olan bir iki uzman da, görüştü. Birinci çok noksâ ve isteksiz savunduklarında konuya açıklik getirmeydi.

Karma ekonominin ancak kapitalist olabileceğine tartışmasız inançları on tipik örneği, OECD Kalkınma Dairesinden Mr. Parsons'du. Parsons'a göre devletîlik, başbaba bir kalkınma aracı değil, kapitalizmi geliştirmeye yardımcıdır. Zira Parsons işin kapitalizm den öte bir sistemî tasavvur etmek bile mümkün değil. Nitelik Per sons, karma ekonomi kurallarını, «Devletin, kurduğu kurumları özel sektörde devretmemey kabul etmesi, özel teşebbüsün teşvîfî için gerekli tedbirlerin alınması sekilde tanımladı. Bu, «devlet eliyle fert zengin etmem dediğimiz Men-

deres kapitalizminden başka bir şeysidir.

İlk hafta konferanslarının sonunda yapılan açık oturunda, filâkir kargasâlımuñ çok tîzîci bir örengeyi vermekten öteye gitmedi. Mobil'in misaviri Hazım Atı Kuycak, «Devlet sektörünün, devre dîlmesi şarttır. Aksi takdirde sosyalîmâzara tahsis ve sarfedilmesi halinde, bu nun boryâ煅mamasını isteyen Cleiton sunları söylemiştir: «Askeri gayelerle yapılacak bir yardımımız kendi emniyetimizden zaruri olduğunu cihetle ladeyi kabettirmez.» Anlaşılmıyor ki, başka ne yapabiliriz? Sovyetler istiklâlimize göz dikmiştir; Şark vilayetimiz istiyorlar; Boğazlarımıza istiyorlar. Muhtemel bir Sovyet teâvübüne karşı Amerika ile işbirliği yapmamız zaruri değil midir? Eğer Amerikan yardımını, geçmişen malum şartları sürüklememiş olsaydı, bu nokta mümkânaşa edilebilirdi. Fakat Amerika ile işbirliği, bu

GERÇEK SAYGISI

«Cürüyen Bir Taraf Var»

Fethi Naci

Petrol — İş Sendikasının, 13 Eylülde, Batman Rafinerisinde greve başlıyacağını bildirmesi çeşitli yorumlara ve suçlamalara yol açtı.

Petrol — İş'in TPAO ile yapmış olduğu sözleşmesinin süresi 1966'da sona eriyor; ama, sözleşmeye konan bir madde, bu süre sona ermeden, ücret konusunda bir pazarlık imkânı tanıyor. Petrol — İş'e. Ve Petrol — İş, bu maddenin sağladığı imkânları greve gidiyor. Sendika Başkanı Ziya Hepbir, grevciler için 400.000 lira gönderiyor Batman'a. Türk — İş de Petrol — İş'in grevini desteklediğini bildiriyor.

Grevin dışardan görülen ilk sebebi, ücret anlaşmazlığı. Oysa Sendika Başkanı Ziya Hepbir, ücret konusunda, pek uzak olmayan bir geçmişte, söyle diyordu: «Yabancı petrol şirketlerindeki asgari ücretleri ele alalım. Bunlar başlica yabancı petrol şirketlerinde güne 17 — 18 lira clavazdır. Halbuki TPAO'da asgari ücret, sosyal yardımla birlikte, 23,20 liradır. Petrol Ofisi'nde 25, 41 liradır.»

Bu sözler... Ve daha topu iş sözleşmesinin sona ermesci beklemeden greve gitme kararı...

Bu durumda, TAPO Genel Müdürü İhsan Topaloğlu'nun 29 Ağustos'ta yapmış olduğu basın toplantısındaki sözleri daha bir anlam kazanıyor: «Ziya Hepbir'in ilk sözleri ile Amerika seyahatinden dönüştüğü demeçler arasındaki korkunç zedaddan nereden leri geldiğine dair takdiri umumi efkâr bırakıyoruz.»

Umumi efkârın takdiri, herhalde Petrol — İş'ten yana olmayacağındır. BEREC fabrikası grevinde halk oyuna gerekten öven, haklı olduğu için de halk oyunu desteğini sağlayan Petrol — İş Sendikası, Batman'da girişegeli bir grev hareketinde aynı halk oyunu karşısında bulacaklar. Çünkü petrol davası, Türkiye'de, bir kaç kuruluş ücret anlaşmazlığını çok üzerinde bir önem kazanmış, bir millî davranış haline gelmiştir. Böyle bir millî davranış sendikalar da gerekten sorumluluğu duyusunu göstermek zorundadırlar. Ustalık İşin İcinsine Amerika yolculuğu, Amerika yolculuğu sonunda fikir değiştirmeler, Batman'da sendikadan soyulan işçileri tekrar sendikaya kazanmak gibi ufak hesaplarla greve başvurular gibi tatsız söylemler de karışıkça sendikaların çok daha titiz davranışları şart olmaktadır.

Sendikalarımızın şu gerçek göz önünde tutmalarında fayda vardır: İççi meselelerine küçük hesaplar karıştırıldıkça, şahsi çıkarlar genel çıkarların üstünde tutulduktu, bu şahsi çıkarlar yüzünden iççi hareketlerine bir takım yan etkilerin bulduğu gürültükçe kimse kendilerini tutmez. Ve o zaman bir Genel Müdüre bir sendikacanın daha çok inanır.

Sendikalarımızın bu duruma gelmelerinde, iççi hareketini sadece ücret artışı sağlamaya, çalışma şartlarını düzeltmeye yarayan bir hareket olarak görmelerinin büyük etkileri olmalıdır. İçi hareketlerini gerçek amacına yönelik isteyen Türkiye İşçi Partisi'ne yapılım istenilen en bükى köküllerin gene sendikacılardan gelmesi bir tesadüf değildir.

Bunun içün, bir oyun kahramanının sözlerini hatırlıyalım, bize: «Sendikacılığımızda cürüyen bir taraf var, diyoruz. İççi sınıfının gerçek sendika liderleri 1950 — 1960 döneminin yetişirdiği sendikacılarından değil, 27 Mayıs sonrası yetişirdiği ve yetişireceği sendikacılarından çıkışacaktır!»

DOZELTME: Gegen haftaki fikradır sonda 16. satır düşmüştür; etimlenen tamam söyle olacaktı: «Bu durumda önemli olan, iççi olmak değildir; önemli olan, milletvekilinin bağlı olduğu siyasi partisinin patronlarını mu, yoksa işçilerin mi partisi olduğunu.»

30 Ağustos

30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla Türkiye Milli Gençlik Teykili Genel Başkanı Alp Kurşun, ikinci Başkan Hüseyin Günday, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Ahmet Güryüz Kentenci, Türk Devrim Ocakları Genel Başkanı Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Teksil Genel Başkanı Sevket Yılmaz, Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı Günseli Ozkaya, Türkiye İzziler Birliği Genel Başkanı Talat Akgül birlikte bir bildiri yayımlamışlardır. Bildiride şetle söyle denmektedir.

Bir kere daha Atatürk'ün söylemini yapmak, ikinci bir İstiklal savaşına girişmek, aziz yurdu muzzad sefalet ve gerilik sebeplerini sürmek, kısacası 43 yıl önce Türk Ulusuna kutlu olsun!

İstiklal Savaşı ile tamamınamak zorundayız.

Bunun içün:

— 43 yıl önce İstiklal Savaşında olduğu gibi, ülkenin maddi ve manevi bütün kaynakları ve güçleri seferber edilmeli dir.

— Kalkınma ancak yatırım, yatırım ancak tasarrufa mümkündür. Bu sebeple, her türlü lüzumsuz harcamalar ve lüks önlennemelidir. Yalnız sanayileşmeye yardımcı olacak maddeler ithal edilmelidir.

— Süratle kalkınmak için, çağdaş İktisat İlminin kurallarına uygun olarak, İktisadi hayatın kilit noktaları devletin elinde bulunmalıdır.

— Petrol milletleştirilmelidir.

— Ağalar saltanatına son vermek, rejimin kişilerine yararına

değil ulusun yararına işlemesini sağlamak, nüfusun yüzde 77,5'unun tarım alanında çalıştığı Türkiye'de sosyal adaleti gerçekleştirmek komünizm tehlikesini önlemek, tarım alanında saklı olan işgâlciliği harekete geçirilebilmek ve üretimi artırmak üzere köklü bir toprak reformu yapılmalıdır.

Türk Ulusunun geleceği demek olan Türk Gençliği bu ikinci İstiklal Savaşını mutlaka başarácak, Türk Ulusu mutlaka çağdaş medeniyet seviyesini üstüne çıkacak, mutlu ve müreffeh yaşayacaktır.

30 Ağustos Zafer Bayramı Yüce Türk Ulusun kutlu olsun!

Votka mı, Coca-Cola mı?

Sovyetler Birliğinin yardımında kurulacak votka fabrikası, «Coca-Cola emperyalizminden sonra, votka emperyalizmi mi» tartışmalarına vol açtı. Halbuki votka ile Coca-Cola arasında büyük fark vardır. Coca-Cola patentini elinde tuttuğu içkinin sırrı örenenler dive, bir yerli ortak da almadan yizde vilz yabancı sermave olarak Türkiye'ye getirmektedir. Votka fabrikası ise, Sovyet kredisi ve teknik - diye, tıpkı Çavrova Cam Fabrikası, Tıpkı Tekstil Kombinasi gibi kurulacaktır. Bu sebeple Votka - Coca-Cola benzetmesi tamamen vanlıdır. Sorulacak soru, «Türkivenin votka fabrikasına ihtiyaci var mıdır?» şeklinde olmalıdır. Tekel idaresine göre, ihtiyac varıdır. Nitelik

TİP GENEL YÖNETİM KURULU ÜYESİ

PROF. DR. SADUN AREN AÇIKLIYOR

SEÇİMLERDEN SONRA BİR İLERİCİLER KOALİSYONU KURULURSA...

Soru — Seçim sonuçlarını nasıl görüyorsunuz?

Aren — Hiç bir partinin tek başına iktidara gelebileceğini sanmıyorum. Onümüzdeki dönemde de koalisyon hükümetleri kurulacaktır. TIP'in ne kadar milletvekilli çıkaracağını kestirmek zor. Belediye seçimlerindeki oyunu alsa da dahil fazla milletvekilli çıkarması gereklidir. Benim tahminim 10 ile 20 arasında. Ama 30 milletvekilliliğini de sürpriz saymam.

Soru — TIP öteki partilerle bir koalisyonu gidebilir mi, giderse hangi şartlar?

Aren — Şartlar gereklidir, elbette bir koalisyonu gidebilir. Koalisyon TIP'e en yakın olan partilerle ve belirli komülarda sarılı anlaşmaya vararak yapılabilir. Bu şartlar ne olabilir? Bir defa, bugün başlamış ve bağımsız bir dış politikaya yönelik olan tutum sürdürürse, tek taraflı dostluktan çok taraflı dostluklara geçilemelidir. Dış politikada bağımsızlığı amaç edinmiş bir tutum esastır.

İç politikada ise, TIP programı emekten yana planlı bir devletliklığı öngörmektedir. Programa göre, kilit sanayi, dış ticaret bankacılık, sigortacılık, maden ve petrol devletleştirilmelidir. Bir koalisyonda tabii ki bunların hepsi gerçeskeştirmek mümkün değildir. Ama bir anlaşma, kalkınmamız için devlet elinde bulunması zorunlu olan bu alanlarda, bugünkü durumu düzeltici tedbirler alınması gerektir. Mesela dış ticarette hiç, deyince ihracat, üreticilerin dış alıcılarla emrindeki aracılık tarafından sınırlı hafifletecek ve döviz kaçaklığını azaltacak şekilde düzenlenmelidir. Devlet, aracılıkla baş vurmadan kendi ithalat ihtiyacını kendi karşılamalıdır. Banka kredilerinin, sanayili desteklemesini sağlayacak ciddi tedbirler alınmalıdır.

Partimiz, yetersiz de olsa, programı istikametindeki kalkınmayı hızlandıracak tedbirleri kabule hazırladır. Yalnız bir noktada yanlışlı: Petrol mutlaka millîleştirilmelidir. Yabancı petrol şirketlerinin memleketimizde köpe başlarını muhabaza etmelerine imkân verilmelidir. Petrol meşalesinde, ortalı yolum mevcut olduğuna inanmamaktayız.

Partimiz bütün yabancı şirketlerin millîleştirilmesinden yana değildir. Ama bir koalisyonda, petrol kımıdu dansında yabancı şirketler, mesela fiyat kontrolleri yoluyla fahis kârları durdurmak ve yeni yabancı şirketlerin gelmesini önlemek şartıyla belirli bir süre muhabaza edilebilir.

Eregli Demir ve Çelik ve Çavrova Elektrik gibi, devlet pa-

voğa fabrikası teknifi Sovyetlerden dehil, Türk hevetinden gelmiştir. Türk ilgilileri, Sovyet votkasının ihracı edilebileceğini iliştirek, tezlerini savunmaktadır. Yalnız ne var ki bir sürü lüks tüketim sanayii hep «İhracat» bahanesiyle kurulmuş ve hiç bir zaman ihracat yapılmamıştır. Nitelik Coca-Cola da ihracat aldatmacasıyla ülkemize verilemektedir. Bu sebeple Sovyet kredileri ile votka fabrikası dehil, makine imal eden fabrikalar kurulmalıdır.

Sovyetler bizim teklifimize karşılık, Türkiye'de 700 bin ton kapasiteli ve 80 milyon dolar dış harcamalı cam fabrikası teşviş işlerini yapabileceklerini bildirmiştir. Bütün bunlar ekonomiye yararlı tesislerdir. Yüzde 2,5 faizi ile birlikte, 180 milyon dolar dış harcamayı gerektiren bu tesisler içinde 2 milyon hektarlık kapasiteli ve 60 bin dolar dış harcamalı votka tesisi fazla bir önem taşımamaktadır.

Gelelim hem Sovyet kredisi almak isteyen, hem de Sovyet kredilerinden korkan ilgili, biraz da kapitalist ülkelerde «taht ticaret»e alılmış olan bir kısım yüksek memurların telkiyi, bütün devlet kuruluşlarına dağıtılan bir rapor hazırlamışlardır. Raporda, ilgi çekici tavsiyeler vardır: «Yatırımcı kurumlar

Aren — Bizim programımıza göre, gelirin büyük kısmının sağlanacağı dış ticaret, banka, sigorta ve kilit sanayi gibi kesimler devlet elinde olacağından ve bu sayede bir taraftan devlet gelirleri artarken, öte yandan da özel gelirlerin kontrolü kolaylaşacaktır, vergi reformu meselesi, bugüne nazaran önemini büyük ölçüde kaybedecektir. Toprak reformu da, yüksek tarım gelirlerinin vergilendirilmesi si dâvâsına ortadan kaldırılacaktır.

Bugünkü düzen içinde vergi kaçakçılığının azaltma yolunda alınan tedbirler son derece yetersiz kalmaktadır. Vergilerin açıklanması elbette iyi bir tedbirdir. Ama kaçakçılığı önleme yolunda tehdit ettirebilecek bir yol durur. Servet beyannamesi usulde henuz işlemeye başlamamış olsa da beraber, yetkililer devlet memurlarına, servetin menşei sorabilme hakkını getirmediği maddettede önemli bir tedbir olamayacaktır. Dediğim gibi vergi geleneklerde asıl mesele, millîştemeler yoluyla gereklilik ekonomik yapı değişikliğinin sağlanmasına. Ama bu yapılmayıca, mallı kazanımlar işler hale getirilmesi, vergi kontrol personelinin takviyesi ve mevzuatki boşüklerin kapatılması gibi kısıtlı tedbirlerle kaçakçılık azaltılmalıdır. Bu konuda da önemli olan işlerin içinde ciddi ve samimi adımlar atılmıştır. Başka bir konu iktisadi devlet teşekküllerinin durumudur. Devlet teşekbüsleri, iktidarlar, onların başarısının istemedikleri için, gereken ölçüde başarı sağlayamamaktadır. Devletin ve devlet teşekbüslerinin yağınaması önleme ye kararlı iktidarlar elinde, devlet teşekbüslerinin bugünkü manzarasının derhal değişeceği görülecektir. Devlet teşekbüslerinin yönetimine işçilerin katılması da bu yoldaki değişikliği hızlandıracaktır.

Bütün bu meselelerde, bir anlaşmaya varılabilir. Yeter ki tedbirler daha fazla demokrasiyi ve sosyal adalet içinde hızla kalkınmayı engelleyen bugünkü düzeni korumak amacıyla değil, her alanda köklü bir İslahatçı gerçekleştirmek için alınmış olsun.

Seçimlere bu umut, anlaysı ve yapıcılık içinde gidiyoruz. Önümüzdeki seçimler, Türkîemiz de ilk defa gerçek bir seçim niteliğini taşıyacaktır. Toplumcu bir partinin varlığı sayesinde, ilk defa memleketimizde bütün meselelerin ciddi ve etrafı bir şekilde tartışılacaktır. Mecliste, ilk defa bütün fikirler temsil edilecek, böylece demokrasimiz sağlamık ve bütünlük kazanacaktır.

ve bakanlıklar, teknik alanlar dışında Sovyet temsilcileriyle temasdan kaçınmamışlardır.. Bakanlık ve kurumlar, ihraci tasavvur olunan mallar, ithali kabul yeri kalemleri üzerinde doğrudan doğruya Sovyetlerle temas etmemelidirler.. Sovyet bükümü mutabık kalanın kalemleri üzerinde, teknik alanlarda teknikler yapmak üzere, memleketimize mütehassisler gönderecektir. Eylül ayı içinde gelecek olan bu mütehassisler bir projeyi yapmak için gereklilik malumat verilecek, fakat şimdîye kadar Batılı ve Amerikan proje mütehassisleri ile münaşetlerimizde hatalı olarak çok geniş bir tefsirler vermektedir. Dâvâmız bütün ekonomiye, sektörlerde, idari mekanizmaya sâmil malumatın verilmemesine dikkat olunacaktır...»

Başkan Kennedy'nin Özel Müşaviri
Prof. Schlesinger ifşâ ediyor :

CIA'nın Küba'yı İstilâ Plânı

Bu yazıda, CIA'nın zorlamasıyla Başkan Kennedy'nin Küba'yı istilâ emri vakisini nasıl kabul ettiği, olayları gümbegin yasayan Prof. Arthur M. Schlesinger Jr. tarafından anlatılmaktadır. Yazı, CIA'nın nasıl devlet içinde devlet olduğunu ve en eiddî kararların nasıl CIA şeflerinin peşin fikirlerine göre aldığı gösteren korkunç bir vesikadır: CIA şefleri, hiç bir eiddî araştırma yapmaksızın, bir kaç bin mültecî Küba sahillerine çıkışa halk ayakları, Castro rejimi devrilir diye ezbere bir plan yapmışlardır. Kuvvet Komutanları, Dışişleri ve Savunma Bakanları bu varsayımları tartışmasız kabul etmişlerdir! Bu körückörüne oybirliğinin sonucu, Küba'yı istilâ rezaletidir.

Devlet içinde devlet olan CIA, Başkanın emirlerini de zaman zaman dinlememektedir. CIA, Kennedy'nin emirlerine rağmen, Birleşmiş Milletlerde Stevenson'a, Amerikayı iki paralı eden yalanlar söylemiştir! Dışişleri Bakanı önemli bir raporu Kennedy'den gizlemiştir! Bu yazı, dünyanın en güçlü devletinin nasıl tehlikeli bir tarzda yönetildiğini aeklayan ibret verici bir vesikadır.

YÖN —

CIA'NIN İSTILA PLANI...

CIA'nın ilk planı, Küba'ya sızarak mukavemet yuvaları kuracak ufak birlikler teşkilîydi 1960 Ağustosunda Başkan Eisenhower bu plan için 13 milyon dolar ayrılmamasını kabul etmiş. Çarpışmalara Amerikan askeri personelinin katılımı yacığı açıkça belirtimisti. Fakat bu arada askeri görülsüz değişimye başladı. CIA yetkilileri, gerillâ harekâtının başarısından şipheye düşüştüler. Escambray dağlarındaki Küba mukavemet hareketiyle temasla geçmişenin zor olacağını düşünüdüler. Hiç şiphé yok, karşı - gerilla ustası Castro, bu işin bittiğin canbazlıklarını bilmektedir. Ayrıca Castro Küba üzerinde kontrolunu sıkıştırmaktadır. Escambray mukavemet hareketinin de sönmeye yüz tutması tizerine, CIA ilk planını yeniden gözden geçirdi ve ilkinden tamamen farklı bir görüşü benimsedi: Küba sahillerine Küba mültecilerinden kuru bir kuvveti çıkararak, Castro'ya karşı direkt hücumu geçmek...

Guatemala'da bir Amerikan ekibi Küba'lıları eğitimeye koyuldu. O sularlarda hava deseti ve topçu ile birlikte tam bir cep ordusu teşkil eden 500 Kübalı vardı.

Bu arada Florida'ya yeni bir mültecî dalgası gelmeye başladı. CIA bunlar arasında istediklerini seçiyordu. «Güvenilir» mültecileri, vâni emir kulu olanları seçerek, oradaki CIA ajanları, bütün planı tehlikeye düşürmektediler. Küba içinde Castro rejime karşı halk desteğiğini sağlayacak adamlar. CIA'nın operasyonel nedenlerle tercih ettiği emir kulu kişilere nazaran herhalde daha bağımsız, daha prensip sahibi ve daha radical kimselerdi. Amerika'daki itibarı Küba liderliğinin otoriteye sahip olmadığı gittikçe anlaşılmaktaydı. CIA'dan para ve talimat alan liderlik, haysiyet ve vakardan yoksundu. Hatta olan bitenden dahi habersiz.

Guatemala kamplarında Kübahılar, gerilla yerine, istilâ karar yerilmesinin sevinç içindeydi. Küba sahillerine yapılan büyük çanta bir çıkartma hareketinin, genel bir ayaçlanmaya vol acacağına samimiyetle inanıyorlardı. CIA ve Amerikan subayları daha iyisindiler.

PLAN KENNEDY'YE ANLATILIYOR...

Meseleni bu safhadayken John Kennedy, çıkartma işini ilk defa olarak Kasım 1960'da CIA yetkilileri Allen Dulles ve Richard Bissell'den öğrendi. Başkanlığı sevdikten bir hafta kadar sonra yeni askerî sörlü, yan gerilla yerine çıkartma planı hakkında Dulles ona teşrifaltı bir «briefing» yaptı. Kennedy dikkat dinledi ve hazırlıklara devam edilmesini istedi. Dulles anladı ki, Başkanın ilgisli planı tasvip etmemek demek deşildi. Bu safhada Kennedy, Castro rejimine karşı müll-

İstilâcilar Castro'nun milisi
— Halka

teşebbüslerin tamamen vazgeçmek durumuya karşı karşıya bırakılmaktadır.

11 Mart'ta Başkan Kennedy ile kabine odasında bir toplantı çağrıldım. Masa etrafında önemli kişiler toplanmıştı. Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, CIA Direktörü, muhtesem üniformaları içinde madalyalarını takmış Kuvvet Komutanları, Amerika Kitâb Devletleri için Dışişleri Bakan Yardımcısı (Thomas C. Mann), Güney Amerika Özel Kuvvet Başkanı (Adolf Berle Jr.) ve gerekli yardımcılar oradaydı. Masanın en uzak köşesinde bir iskeleme oturdum ve sessizce dinlemeye başladım.

KUMANDANLARIN ÇELİŞİK RAPORU...

Kuvvet Komutanları, CIA'nın Trinidad Plânını bir hafta önceki tarihten sonra, askeri bakımından plânın ilk sahâde başarılı olacağı sonucuna vardılar. Bununla beraber, Kumandanların raporu, müşahid ve garip bir vesikaydı. Bir yerde nihâl başarının, Adadaki önemli bir ayaçlanmaya, ya da büyük çapta dış desteği bağlı olacağı söylemektedir. Sonra zafer için gerekli sayılan bu alternatif şartlar unutularak mevcut plân zamanında uygulanırsa, nihâl başarının sânsının kuvveti olduğu belirtilmektedir. Plân, bu ya da öteki şart yerine getirilirse yürelyecek hükümlü ile her durumda plân yürelyecek hükümlü arasında bir mantık boşluğu vardır.

CIA, DERHAL İSTILA DIYOR...

Olaylar hızlandırmaktaydı. CIA'ya göre, Castro, Çekoslovakya'da yetiştimiş Kübalı pilotlarla birlikte Sovyetler Birliği'nden jet uçakları almak üzereydi. 1 Haziran'dan sonra Castro'yu devirmek için Amerikan Hava ve Deniz Kuvvetlerinin müdahalesi gerekiyordu. Bu sebeple Mart ortasından itibaren Kennedy, ya hemen harekete girişmek ya da

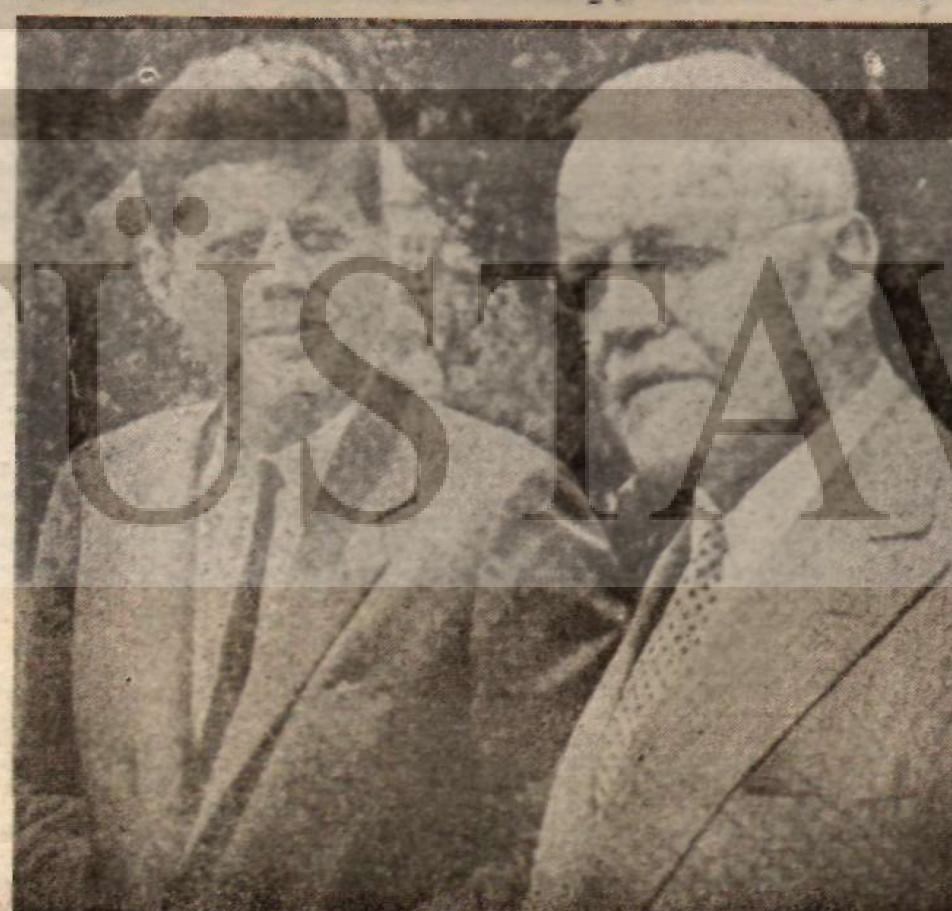
Dulles ve Bissell, uzun süreli tizerin çalışıkları ve CIA'nın büyük gizli çıkışları olan bir projenin meşyeleri hakkında söz heci yeni hükümeti ikna için avantajlıdır. Bu tizerden plânın analizi si deş, avukat kesildiler. Çıkarma fikri kâr amacı şartıyla, plânda yapılan her türlü deşikli kabullendiler. Belki de bilincî olma makâ beraber. «Hareket hele bir başlangıç hareketin başarısızlığına müsaade edilmesi de düşünülmektedir.

İSTILA YAPILSIN, AMA ÇAKTIRMADAN...

Inanıyorum ki, çıkışma plânını ayaktutta karar, kısmen plândan vazgeçmenin gâlifliklerinden ileri gelmektedir. Küba'ın menî basılı bir şekilde dağıtılsa bile, ileri havâlî kırkıltı ve öfkeyle dolu olarak bütün Güney Amerika ülkelere yayılacakları. Bunlar nerede olduklarını, ne yaptıklarını söyleyecekler ve Amerika'nın nasıl korkusunu anlatacakları. Cesili istilâllerden bir olarak yapılan hazırlık, böylece bir gecenâle gelmektedir. Küba, tâmenin, istilâlerden biri dyle kurulan CIA, şimdi onun Eya'ya karşı kullanıbasını bir zorunluk olarak göstermektedir. Üteri silüeten deliller gâzlı sayılamazdı. Bu deliller karşısında Kennedy kabul etti ki, eninde sonunda en sık çetim yolu, Kübalıların gitmek için yattutustukları yere gitmelerine rıza gösterdi.

Bissel, yeniden Trinidad Plânını savundu. Plân çok göze çarpıcı buldu. İkinci Dünya Savaşı'nda yapılan benzer bir yük bir istilâ hareketi istememektedir. Tercih gece vanillacak sessiz bir çıkıştır. Plânların, Amerikanın askeri müdahalesi olmayacağı varsayılmaya göre sınırlanması hususunda israrlıydı. Masada olandan kimse bu şartı itiraz etmedi...

Daha sonra ki, üç gün içinde CIA plânları, alternatif çıkışma yerlerini tesbit ettiler. Bu yerler arasında en uygunu Trinidad'ın 100 mil Batısında bulunan Zarata bölgesindeki Domuzlar Körfezi (Cochinos Beach). 14 Mart'ta bu tâvsiyeleri inceleyen Kuvvet Komutanları, öngördilen üç yerden en gününun Zapata olduğunu anlıyorlardı, fakat israrlı bir tonla hâlâ Trinidad'ı tereli etmelerini belirtmeyi de unutmadılar. 15 Mart'ta tekrar toplanınca Bissel, Zapata Plânını aç-

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakü - Taşkent - Semerkant

2

Melih Cevdet Anday

Lenin'in büyüğünü işçilerin Gorky'den Moskova'ya taşıdıklarını gösteren anıt.

Moskova :

Moskova'nın bende bıraktığı ilk izlenim, büyüklüğü ve sakinliği oldu. Sessizliği büyülüğinden, büyülüğü sessizliğinden geliyordu sanki. Geceleyin ayaklarınızın sesini duyarak caddeerde yürürken, bu şehirde yedi milyon insanın oturduğuna inanmak zelmez içindeden. Ama bunun nedenlerini anlamak da güç değildir. Günlüzleri kabalık olan üstü değil, altıda Moskovanın. Metro, ölümcük ağı gibi sarmıştı onu, büyük çoğunluğun kullandığı taşıt aracı metrodur. Her istasyondan dakikada bir tren gider. İşçiler işlerine çok gün metre ile gelip giderler.

Bundan başka, tiyatrolar, sinemalar erken başlar, erken biter. Beş, beş buçukta girersiniz, bilemediniz dokuz buçukta çıkarsınız. Ertesi gün çağħak olası Moskova'hılar, vemekelarını ve yip erken erken yatacaklardır. Törenler, söyleşiler de öyle erken saatlerde düzenlenir. Gerçi Moskova'vi gören herkesin söylediği gibi, gecelevin sokaklar bilsbüttün boşalmıştır; ama bittiñ şehrin avracaşız uykuya daldığı anlamına gelmez bu. Büyüük otellerin salonları, geç vakitlere kadar açık, kabalık, canlıdır.

İnsanlarla oturdukları şehirler arasında benzerlikler kurmak doğru olursa, denecék sudur ki. Moskova'lı Moskova gibi sakındır, şehri gibi huzur verir o da. Yüksek sesle konuşmaz, atesli atesli tartışmaz, naziktir, düşüncelidir, ziderek dalgandır bile. Bu vizden olacak. Baba ve ikide bir:

— Düşüncelisiniz bugün, diyorum.

O da şaşarak:

— Hayır, diyor.

Türkçesi bir İstanbul efevidisi gibi konuşan Aleksandrof, hep bir sev hatırıvarmış gibi dalar giderdi bizim işlerimiz için sessiz sessiz öteve beriye telefon ederken, kartalarına dalmış bir kurmay subayı gibi çevresini umuturredi, dikkatli ve telâssız. İstanbuldan tanıdığım güler yüzü Bay İvan'ın nesesi de sanırım edrîltili kahkahaya deðin var mamiştir. Divecezim, Karamazofflara benzer kimsevi görmedim orda. Dasteievski'nin Rusları vanlı anlatmış olduğu biçiminde bir eleştiri olarak söylemivim bunu, aklının ucundan geçmez öyle sev Dasteievski'nin eregi baskavdı.

Moskova'da belirleyici görünlü kulelerdir. Eski kiliselerin renkli sekerlete benzeyen kubbeleri arasından, yeni Moskova'nın gökdelenleri yükseler. Stalin'in gözünde yapılmış olan vezi büyük yapı. Üniversite, Otel, Bakanlık (Dış İşleri Bakanlığı) ve komut ofaları kullanılıyor bunlar. Ben bu yapıların usullarından hoşlanmadım. Belki de Moskova ile uygunluk aranarak yapılmış olacaklar. Bunlarda sezilen başheama añaç büyüklik, görkemdir, göz dolgudur. Onlarda olsun, öteki büyük blok apartmanlarında olsun, bir bireylik añaç basıvor. Gerçi bu bireyelikten kurtulmuş bir iki yapı görmemiş deñil, ama onlar arada kavnavı gitmişler. Bunlardan birini Corbusier yapmış, otuz beş villarında sanırım, aklında vanlı kalmadı ise. Hosa zitmemiş olacak ki, unutulmuş bir vanda. Yeni Moskova, eski Moskova'vi ortadan kaldırıramamıştır, onun vanında, arasında kuromustur; öyle ki büyük yeni yapılar arasında, en iyilek alanlarında, bir katlı, küçük, ahşap, yapılar da görür-

yorsunuz arada bir. Sörgeliş eski Moskova'nın aristokratlar mahallesi duruyor. Bu mahalledeki evler genel olarak bir, en çok iki katlıdır. Şimdi Moskova Yazarlar Birliği'nin oturduğu yer olan, Kont Rostov'un konuğu da bunlardan biri. «Savaş ve Barış»ın ünlü kahramanlarından Nataşanın babasıdır. Kont Rostov, Tolstoy'un dostu imis, ünlü romancı bu evde de çalışmış, bahçenin orta yerinde heykeli var. Yapı, bir dikdörtgenin üç kolu biciminde, tam karşınıza gelen ofta bölüm, iki katlı gibi görünüyor, gerçekte ise yemek salonunun tavanının yükseltigidindendir bu. Bu salonda bakılıncaya arkaya, saña, sola ayrılan koridorlar üzerinde odalar var. Tolstoy'un Yasnaya Polyan'a daki evinde bu basılığı ve sadeliği daha yakından gördük. Surası geldiğinde anlatacağım. Dahası, Moskova'da Napolon'un gördüğü vapılar bile var. Demek eski ve yeni Moskova iç içe.

Düneceğim gün, vanımdaki bir iki Moskova'yı:

— Moskova'yi öğrenemeden gidiyorum...

dedim de gıldiller:

— Biz de öğrenemedik daha, dediler.

Benimkisi bos söz, sanki İstanbul'u tanıyor muymuş gereğince. Moskova'nın korucusu, XII. yüzyıl ortalarında tahta bir kale yapmış olan Yuri Dolgoruki'dir, şimdi Gorki caddesinin orada at üstünde hevkeli var. Onun yaptığı kale, XIV. yüzyılda tuğla yapılmış. Moskova prenslerinin sarayı olan Kremli'nin duvarları XV yüzyılın son-

yarısına doğru yapılmış. Kremlin ve Kızıl meydanda ünlü Korkunç İvan kilisesi, şehrə kişiliğini, tarihsel havasını veren ve onu çevresinde toplayan başlica yapılardır. Fotoğraflardan, afişlerden bildiğim Korkunç İvan kilisesinin mimarisi gerçekten ilginç, tuhaftır. Bir gece yemekten sonra yürümüştük Kızıl Meydan'a doğru. Ne kalabalaklıktı. Kitara çalan, türk süslü gençler gördük. Lenin'in mezarının çevresi mahşer gibiydi, geçit resimleri için yapılmış sırallarda Moskova'lılar oturmuşlar, serinlemiyor, dinleniyorlardı. Ayışıklar bir gece sandım ben, oysa Moskova geceleri hep böyle aydınlatılmış. «Leningrad'a giderseniz, orada hic gece olmaz handıse, sokakta gazete okunabilir» dediler. Kuzeý gecesi aydınlatır.

«Beyaz Geceler» adı burdan geliv.

Sonra Korkunç İvan kilisesinin yanından Moskova nehri kıvrısındaki ağaçlı caddeye indik. Ağaçların altındaki sıralarda sevişen çiftler oturmuşlardı.

Bir Pazar günü da kanalda vapur geziyatı yaptı. Rusya'da hemen bütün nehirler kanallarla bağlanmış birbirlerine. Baltık denizindeki bir gemi bu kanallardan geçerek Karadeniz'e kadar gelebilir.

— Ya kışın? Donmaz mı kanallar?

— Hepsi donar.

— Kışın gemiler geçemez öyleyse...

— Buzkiran gemilerimiz var ya...

Moskova'nın bir parçasını cepeçevre saran kanalın genişliği, kimi yerde, Boğaz'ın en dar veri kadar oluyordu. Bu kanalda uçan vapurlar işliyor, bunlara Roket diyorlar. Roketler, kanalda ze-

zinti için kullanılan vapurlardandır, iskeleyeden kalkıktan bir az sonra hızlanıyor, hızlanınca kanatlarını üstünde yükseliyor, su ile arası açılıyot ve suyun karşı koması kalmadığı için de hızı büsbütün artıyor. Bir vakit kaybetmemek için, beklemedik Roket, öteki vapurlardan birine bindik böylece roketlerin gelişini, gidişini karşısından gördük. Iskele hınca hınca. Pazar tatillerini kanal boyunda geçirmek istiven Moskova'lılar dolup dolup boşahıvorlardı. Stra beklerken, bizim Türkçe konuşuştumuzu duvip kim olduğumuzu merak eden bir Moskova, mihamdarımızdan biliği aldı, sonra:

— Dostuz biz Türklerle, dedi. İki eğlenceler dilerim Moskova'da.

İki saat kadar gittik kanalda. O Pazar günü hiç unutmayacağımdı. Kanalın koruluğu olan iki kıvıslı insan dolu. Her ağacın altında kadınlar, erkekler, çocukların altında yatanlar, bahik totanlar, giyneslenenler.. Vapurun içi gibi, kanaanı kıvısları da neşe içinde.. Vapurdan kıviya, kıydan vapura el sallayanlar. Yolcuların çoğu gençlerdi; eitvel, renkli kızlar gördüm, dans eder gibi kıvrımlı kıvrımlılar! Küçük çocuğunu vürütmeye çalışan neşeli bir baba gördüm girdi: Üşümesin diye kocasının arkasına kendi hırkasını atan orta yaşı bir kadın gördüm; penceleri sim siki kapatmış, perdeleri örtülmüş kamaraların önden geçtim.. Sonra vapurun restoranına gittik, şarap bir akşam yemeği vedik. Yanımızdaki masada, iki eli de olmayan yaşlıca bir kadın, çok güzel kız ile yemek yiyordu.. Nasıl yiyordu, bakamadığım için anlayamadım.

Başka bir gün de Moskova mezarlığına. Nazım'ın mezarına gitmek. Burası tanınmış kimse mezarlığı idiler ve iki bölüm var. Eski bölümde Cehof'un, Gogol'un mezarlarını gördük. Burası losovalı, sık ağaçlık olduğu için. Hemen bütün mezarların önünde, ölenlerin vakanları oturmuşlardı. Gogol'un mezarını bize onlardan biri, bir kadın gösterdi.

Mezarlığın yeni bölümü ise, ağaçlar daha yeni olduğu için, ap ayaklıdır. Mezarların üzerinde heykeller, büstler, resimler.. Kiminde bir bilgin, kiminde bir asker, kiminde bir sanatçı yatıyor. Kimi çok genç hasta ölmüş, resminden belli oluyor. Hepsi de Sovyet Rusya'nın tanınmış kişileri. Nazım'ın mezarının başında, rastlanıyla bakın, onun kabartması yapacak olan sanatçı ile karşılaşık. Bize proje üzerinde bilgi verdi yapacağım isten. Daha yeni olan bu mezarlar, birer küçük çiçek tarzı gibiydiler. Hepsinin başında, ölenin yakınına oturacağı alçak bir sıra vardı. Divalı bir kadın, kocasının mezarına gelmiş, su veriyor mezarın üstündeki çiçeklere, gereksiz otları topluyor. Öyle kederli bir yer değil, daha çok bir parka ben zettim ben orayı.

Mezarlıkta çıktıktan, o günlerde Moskova'da bulunan Azerbaycanlı ozan Resul Rıza'ya akşam yemeğine davetliyiz, metro istasyonuna yollandık. Bu strada boşalan metrodan büyük bir kabalık çıktı karşımıza. Bunlar kadınlar erkekli işçilerdi. Öğrendik ki orada bir stadımda bir buz revüsü görmeye gidiyorlardı. Üstleri başları tertemizdi, kimi sandviçini yiyordu. On dokuzun-

Moskova metrosundan iki görünüş

KU-KLUX-KLAN'IN ŞEŞİ KONUŞUYOR

Ku-Klux-Klan'ın şefi Robert Shelton ile yan伴an bir müllâkat, çiplak resimleri ile ün yapan Playboy dergisinde yayımlandı. Shelton, Playboy dergisine, bir zencin «pin-up»ın fotoğrafını yayımlamasından duyduğu kızgınlığı belirtmeyi umutlamamıştır.

Soru — Ku-Klux-Klan'ın amacları nelerdir?

R. Shelton — Bu tylek ülkeyi melezleştirmekten kurtarmak istiyoruz. Zenciler kabul etmek zorundalarlar ki, eğer beyazların ülkesinde yaşayorsa, bu beyazların füfü sâyesindedir.

Soru — Ama 20 milyon Amerikalı zenci aksi fikirdedir.

R.S. — Bu sebepledır ki Ku-Klux-Klan kurulmuştur. Beyazların, memleketin kontrolünü başka birırka bırakması beklenemez. Halbuki Beyaz, «Medenî Haklar Kanunu» yüzünden üs-tünligini vitrine yoluşturdu. Bu pi ve aşağılık kanun ortaklığını kıstırmak için çarpmıştır.

Soru — Aynı hakları siyahılara verince, beyazlar neden sahip oldukları hakları kaybedeceklerdir?

R.S. — Yahudiler, katolikler ve

öteki dinlerin mensupları haklarına sahiptir. Bu onlara, bu filkede yaşayan bir başkaırkın inancı yok etmek hakkını vermez. Bizim inancımıza, istemediğimiz bir sevi katılmayız.

(Shelton sık sık Ku-Klux-Klan'ın her türlü şiddet hareketine karşı olduğunu söyledi ve Klan'a atfedilen cinayetleri, bombalı hıçkırıkları, yangınları inkâr etti. Halbuki bu işlerden sanık olanların savunmasına, Klan'ın şeretini ödediği avukatlar yapmaktadır.)

Medenî Haklar Kanunu taraftarları Selma yürüyüşünü yapınlar. Robert Shelton'un gözünde tenis ayakkabılı beatnikler ve «çinsî sapıklar»dır.

Onun için F.D.Roosevelt bir komünist ajansıdır. L.B.Johnson, «şikâr şekilde, milletlerarası ko-

münist komplonun içindedir. Böylece o da Amerikan geleneğini sürdürmektedir. «Çünkü, dedi Shelton, Rusya'da Çara karşı girişilen ihtilâli, ekonomik durum yaratmamıştır. Parayı ve bir silâhi adamı New York sağlamıştır. Özellikle Wall Street'in Kuhn ve Loeb banker grubu, İsviçre, İngiltere ve her yerdeki dallarıyla birlikte, komünist komplonun hazineğini ve beyni olmuşlardır.»

Soru — Yani demek istiyorsunuz ki dünya komünizminin gizli genel karargâhi New York'tadır ve Kossigian, Brejnev, Mao emirlerini, Kuhn, Loeb ve Silrekâş'ının yönettiği milletlerarası bir banka grubtan alır?

R.S. — Evet, tamamen öyle.

(Kızılların yeraltı faaliyetlerinden niç biri Robert Shelton'un dikkatinden kaçınmamaktadır. Amerikalıları dış cürümnesinden kurtarmak bahanesiyle içtikileri suya fluorid kattırmaktadırlar. Shelton'a göre bu, komünist-yahudi enternasyonalının Amerikalıları savunmasının, Klan'ın şeretini ödediği avukatlar yapmaktadır.)

Soru — İrk ayrımcılarının, zencilerin cinsi bakımından beyazlardan daha sapık oldukları görüldüğünü paylaşıyor musunuz? Aşka siyahıların beyazlardan üstün olduğunu düşündürsem misiniz?

R.S. — Evet

Soru — Bu bilginiz ilk elden mi?

R.S. — Eibette hayır. Fakat o-

kuduğum bilimsel yazılar bunu kesinlikle ispatlamaktadır.

Soru — Hangi yazılacak?

R.S. — Şimdi isimlerini hatırlayamayacağım.

Soru — Okullarda, lokantalarda, yüzme havuzlarında yaşasın yaşasın gelisen kaynaşma hareketini nasıl önleyeceğinizi düşünüyorsunuz?

R.S. — Kuzeyilleri taklit edeceğiz. Filiz bir ayrimı gerçekleştireceğiz. Zenciler asla tâvı vermemeyeceğimiz anlayınca, muhataben barışçı bir ayrima yanaşacaklardır. Böylece her ırk, kendine ait kilisesi, okulları, genel yerleri olan bölgelerde toplanacaktır.

Soru — Ama Güneyde ırkların kaynaşması hareketi güçlenmektedir. Hükümet bu konuda azimlidir. Sanırı ki siz, seularınızı, gerçeklerin yerine geçiriyorsunuz. Güneylerin coğunun, kayaşmanın kaçınılmazlığını anladığını gördüler. Klan'ın bunu sonuna kadar önleyebileceğii inanmadınız mı?

R.S. — Hiç şüphesi yok. Klan hâlen, bu geniş harekete karşı durabilir. Fakat tekerlek dönenek ve hareket gerileyeciktir. Bir gün evvelce olduğundan daha fazla ırk ayrimını gerçekleştirmiş daha güçlü bir topluma erişeceğiz.

Barts planı Kanada Üniversitesi, Lethbridge'inde 8-10 Ekim tarihlerinde yapılacak Toronto Konferansı'nda temel bir vesika olabilecektir. Bu konferansa C'n Halk Cumhurbaşkanı ve Vietnam Millî Kurtuluş Hareketleri temsilcileri katılmaktadır. Ne var ki «utanınanlar», hemzîz azınlıktadır. «Tath kârlar» pesindeki tekelер halkı hemzîz uyutabilmektedirler.

VİETNAM

Milyonerler

harpten memnun

Başkan Johnson savunma bütçesinin 1 milyar 700 milyon dolar artırılmasını istedi. Daha önce de Vietnam harbi için 700 milyon dolar ek ödenek almıştı. Böylece Savunma Bütçesi 50 mil-

Saygon'da binlerce ana-baba kızlarını Amerikalıları metres vermeden savaşın sona ermlesi için dua ediyorlar...

Son zamanda, Saygon'da yaşıyan yerli halkın, ya da kuzeyde kaçış gittiği Vietnamlıları en çok mesgul eden konular, kızlarını metres olarak verebilecekleri bir Amerikalı subay, asistan veya asker bulmak, sonra, bu memleketten kaçmak kolaylaştırıracak para birikirlikteki.

Bu konuya araştıran «New York Times»'ın muhabiri Jack Langguth, geçenlerde yayınladığı bir yazda, misal olarak, Phan Dinh Thinh'in durumunu, coğulluk Saygon'luların düşünüşlerini belirtmek üzere, ele almıştır. Muhabir, 10, 16, 18 yaşında üç kızı ve dört de oğlu bulunan Thinh ailesi hakkında sunları yazıyor: «Phan Dinh Thinh'in 18 yaşındaki kızı bir Amerikalı askeri metresi olması andır! Thinh, küçük bir dükkan sahibidir ve bu konuyu kendi kendine mistalea ettiğten sonra «Eibette olmalıdır» şeklinde kararını vermiş dediği olmuştur.

«Mekong deltasından Saygon'a kaçış gelen Thinh ailesinin iki kızı yanı 18 yaşındaki ile 16 yaşındaki kızları, artık evlenme çağına gelmiştir. Eğer eski köylerin yaşamı olsalardı, kolaylıkla kendilerine koca bulabileceklerdir. Ama Saygon'da münasip bir eş bulmak, hemen hemen imkânsız bir seydür. Böylece, Thinh'lerin anneleri de, kızlarını Amerikalılarla hizmet etmek onları eğlendirmek için, bir bara hostes olarak yerlesmelerine razi olmuştur.

Thinh'e en çok cesareti veren, yaşadıkları mahallede oturan bir soñürü kızı olmuştur. Kız, Amerikalılarla düslip kalkmaya başladıkları sonra, gıyımı, kosamı tamamıyla değiştirdi, soñürü ailesine her türlü gıda maddeleri, gleyecekler ve para akıma basılmıştır.

Şimdilik 18 yaşındaki büyük kız sayesinde Thinh ailesi de aynı bolloğa kavuşmak yolunda.

Baba Thinh ise, kendi kendine, şunları söyleyiyor:

— Savaş, belki de birkaç yıl sonra bitecek, hiç değilse 10 yaşındaki kızım, Amerikalılara hizmet etmekten, hosteslik, metrealik yapmaktan kurtulacak...

Ama, Thinh ailesinin en büyük derdi, kızlardan çok, erkek çocuklardır. Şimdi, çocukların tahâlli için bir hayli para yatırmak gerekiyor. Evvelce, üç erkek, Fransız okullarında okuyardı. Fakat, Fransız okullarını ödenen paralar, Vietnam okullarına nisbetle 6 misli daha pahalıdır. Halbuki baba Thinh, geçen yıl, gerektiği zaman Vietnam'dan kaçabilemek için 400 dolar birlikte bir kösye saklamıştır. Bu parayı da feda edemezdî. Dolayısıyla, çocukların parasını ödeyemedi. Erkek çocukların böylece Vietnam okullarına devam etmek zorunda kaldılar. Ama, bu sefer de imtilâhlarında muvaffak olmadılar. Hele en büyük oğullarının durumu, hemsinden daha fel. O da Üniversitede idi. Matematik imtilâhını veremedi. Şimdi mecburi olarak aske re gidecek.

Ve, böylece, Thinh ailesi, ne yapacağım bilmez vaziyette taşın yüzlerine gülmesini bekliyerek yaşıyor.

— YENİ GAZETE —

GENE DEV ÇEKİLS

GENE 7 MİYON

60 Apartman Dairesi -
5 adet 100.000 lira - 10
adet 50.000 lira - 50 adet
10.000 lira - 100 adet
5.000 lira - 500 adet
1.000 lira - ayrıca 15.000
adet 100 lira.

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(YENİ AJANS — 4764)

YÖN'ün soruşturması

Milli Kültür ve Batı Kültürü ile ilişkiler

Cezayir'de yapılan «Milli kültür ve devrimci kültür» tartışmasının çevirisi sanatçılara yazarlar arasında, okurlarımız arasında geniş bir ilgiyle izlendi.

Milli kültür ve batı kültür ile ilişkiler, bugün, fikir ve sanat hayatımızın en canlı meseleleri olmakta devam ediyor. Geçmişin kültür ve sanat eserlerinden yararlanabilir mi? Bir milli kültürün oluşum şartları nelerdir? Batı kültür ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar nelerdir?

Düşünürlerimizin, yazarlarımızın, sanatçılardan bu meseleler üzerinde söyleyecekleri, yalnız Türkiye için değil, az gelişmiş öteki ülkeler için de önem taşıyacaktır.

Soruları, değişik eşitimleri yansıtılabilme isteğiyle belirli yazarlara ve sanatçılara sorduk. Cevapları, elimize geçme sırasına göre yayımlayacağız.

Sorular şunlardır:

1. Türk sanatçısı, geçmişimizin kültürel ve sanatsal değerlerinden yararlanabilir mi?
 - a. Yararlanılsın, bu yararlanma nasıl olmalı? Edebiyat, müzik, resimde, tiyatroda?
 - b. Yararlanamazsa, sanatını neye dayandırmalı?
 - c. Bir milli kültürün oluşum şartları size nelerdir?
2. Batı kültür ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar size nelerdir?
 - a. Batı kültüründe «zararlı - yararlı» şeklinde bir ayırmayı doğru buluyor musunuz? Doğru bulmuyorsanız, nedeneri?
 - b. Böyle bir ayırmayı doğru bulmuyorsanız, size Batı kültürünün hangi yanlarını almamızı, hangi yanlarını almamalıyız?

Düzenleyen: : FETHİ NACI

S. Eyüboğlu

1 Türk sanat, geçmişimizin (ki Anadolu'yu bütün tarihiyle bennimser) insanlığın da geçmişidir nerdeye) kültür değerlerinden elbet vararlanabilir yararlanmalıdır; yararlanmazsa Türk sanat sözünün bir anlam da kalmaz za-

Bu değerlerden nasıl vararlanır? Asıl sorun bu iste. Ama bu sorunu sanatçı yalnız düşüncerek değil varataarak varataken çözer.

PAUL ELUARD

işçi

Ağaelarda tahtalar görür
Dağlarda yollar

Göz görür el tutarken
Demir dokur taş yuğurur

Güzelleştirir doğayı
Süsünün püsünün dışında
Çalışır.

Türkçe: C. Sevdalı

nan - Latin kültürü nastı bir İngiliz Ingiliz olarak gelişmesine en gelmediysa, bizim de Türk olsak gelişmemize engel olmaz. Batı insanları dünyayı açıp kendilerini buldudukça Batı'dır, belli bir Batı milletine benzettikçe değil Ben milletimin kafaca Batı olmasına isterim, ama hiç bir Batı milletine benzemesine razı değilim.

Batı kültüründe yararlı - zararlı diye bir ayırmayı yapmayı doğru bulmam. Bu kültürün yerine göre zararlı yararlı yönleri olsa bile, böyle bir ayırmayı ancak Hitler gibi gözü dönmüş kültür yoksunları yapabilir. Kültür işlerinde keşip atmak, politikada atıp tutmak tan, asıp kesmekten farksızdır. Bindiği dahi da kesebilir, kesiş eten kişi. Kimi Fransızları zararlı sayıp nerdeye yasaklamaya kalkacakları sanat akımları bugünkü Fransa'nın yüzünü ağartan yararlı insanlar yetiştiirmiştir. Kültür ancak sınıflandırıktır, kalıplaştığı zaman zararlı olabilir, olduğunu görür, görüyoruz. Kaldı ki bir kültürün şurasını alıp burasını almak kimseñin elinde değildir, hele insan solgunun dinlenen dileğinde köşesine ulaşabildiği çağımızda Sansür budalalarına, yasak düşündürme söylemeye söz sudur: Sizden başka hiç kimseñin düşüncesinden insanlığı zarar gelemez; çinkil yalnız düşünceneye insanlığın arasında giriyoymusuz. Yalnız sizin düşüncenizi yakalamañ külteri yararlı olabilir; çünkü yalnız siz insanların öğrenme hakkına el koymuyorsunuz, oysa bu bakka Tanrı bile el koymamıştır.

Batı kültürünün Batı imperializmini aleti olduğu, sömürütülerin ekmeğine yaşı sürdürgü düşüncesi de katılmıyor. Batı devletleri imperializmin de, sömürgeçliğin de danışmasını kurmuş olmakla beraber her ikisinin kökünden sarsıp yıkacak düşünceneye yalnız Batı'da gelişmiş ve dünyaya oradan yayılmıştır. Bütünlü bağımsızlık savaslarının başında Batı kültürlerle uyannmış, hatta Batılı aydınlarca desteklenmiş önderler vardır. Dün gibi külteri de kötü, ve kullananlar insanlığın yüz kurasıdır, ama Batı kültürlerinin temsilcileri olsamak çok uzaktır. Batı'nın tek kişi kalmış canavarı külteri değil tam tersine, bu külteri bilim ve sanat yoluya dislerini söküfüp para babalarıdır. Başka bir uyanma yolu bulmadan Batı kültürlerine karşı kusku uvandırmak, bu kültürün insan sömürmenlerini bir yemi gibi görmek ne kazandırır? Bize? Bize ki kendi sömürgenlerimizi bile ancak Batı gözüklerini taktikan sonra görürümeye başlamışız, biz ki Mustafa Kemal'in ağızından Batılı sömürgenlere karşı Batılı bir dünya görüştür. Batılı hak ve adalet anlayışıyla seslenmişiz. Mustafa Kemal'in fazla Batı hayrañ görerek eski Doğu kültür altınlıklarına demetik. Külteri kendini asma, dünyaya acımadır her sevden önce. Rıtm Osman Sarayı'ncı kanadıkem hem milli hem de külteri olmaktan çıkmıştır. Bu saravın en milli ve en külteri, İB vazası, dünyaya ve insanlığa en çok acılabilen Evliva Celâli olmustur. Kl. o da ancak kanalı çevrelere varanarak canını kurtarmış olsa gerektir. Özellikle bir Evliva Celâli neler daha kazançlıydı? Halkı külteri olmazsa, bu da hizli milli külteri olmazsa, carlalarından biri olan külteri olmazsa, olmaz. Milli külterlerin özgürlük özlemeleriyle haslavayı geliştirdi vadınamaz. O kadar ki milli külterler baskı ve boyunduruþa bas kalkanların önüne boyanır coðu zaman.

2 Batı kültür ile ilişkilerimizde göz önünden bulundurulması gereken noktalardan biri, bu kültürün millîler devletler, diller, üstü evrensel değerler aranışından. Humanizmada doğmuş olduğudur. Her Batı inşâtin kendinde renklenirdiği bu değerler, hiçbirinin okulma, voluma, sıvuna gitmekle elde edilemez. Batı bizim için Humanist. Halkı, gerçekce ve bilincî külteri gelistiþ verdir, öyle sayılmalıdır her sevden önce.

Gergî Batı uygarlığı, teknoloji bu külterlerden ayrılamaz. Ama bu dış külterlere sonulara benzemek taklitten öteye götürmez bitti ve ister istemez belli bir Batılı milletin ardına takar. Kısacası Batı'nın özüne yönelikollyız sözüne değil. Yu-

Niyazi Berkes

1 Sanatçı geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanabilir. Bunu nasıl olacağını söyleyebilir, hem çirkin, hem güllü olur. Demek ki geçmişe dönmek, geçmiş yaratmağa kalışmak değil; geçmişten yararlanarak yaratılacak eserin sanatının kendini zamanı ve insanı içen deðer tasımasını sağlamaktır.

Sanat sadece geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanmanın belirli sınıfları var elbet. Geçmişin sanat eserlerini kopya edilemez; tek rularınamaz; hem çirkin, hem güllü olur. Demek ki geçmişe dönmek, geçmiş yaratmağa kalışmak değil; geçmişten yararlanarak yaratılacak eserin sanatının kendini zamanı ve insanı içen deðer tasımasını sağlamaktır.

Sanat sadece geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanmakla yaratılacak bir şeý olmak zorunda değildir. Geçmişin eserlerinden yararlanmanın ziddine gitmekle de gerçek bir sanat yaratılabilir sansımdavim. Sanat, bir kişi - gelmenin varatmasıdır. Bu, genelde karşı olabilir, sınırlı ve ya da varma karşı olabilir. Doðu'ya karşı olabilir, Batı'ya karşı olabilir. Mesele, bu isvana insan için bir anam katmakdır. Geçmişin değerlerine karşı zells ontarın cahili kalmakla değil, onları simdinin perspektifile eleştirmekle mümkün olur. Geçmişin kültür değerlerine sadece arkası vırmekle sanatçı varaticılık imkanlarını sağlamış olmuvor.

Milli kültürün oluşum şartları, şu halde: geçmiş değerlerine bakın, bir milli acı olmasının gerektirir. Biz bugünkü geçmişimizin kültür ve sanat değerlerine karşı şiddetli bir özgürlilik halli tenevîdir. Geçmişin kültür mahalleleri ile ilişkisiz her gün daha geniş ölçide konumaktadır. Yazı ve dið deðerlerine sadece arkası vırmekle sanatçı varaticılık imkanlarını sağlamış olmuvor.

Bu, bizde bir elverisiz bir deðerlerin içi sonuc yaratmıştır. Türk düşüncesi dahakâr serbestleşmiştir. Pakat bona bakarak sadece bununa modernleştiðini ve Batılılaşmamızı sanmıştır. Hem dün, hem Batı'yı tanımadıñ içi ortada ve havada kaldı. Bu vüreden ya geçmiş havranlığı ve da Batı havranlığı gibi iki olumsuz ve kışır özlemin ortasında kalmıştır. Geçmişin değerlerinden caressi zemins havranlığı gibi olumsuz ve deðerler. Bu ne zemîn'li bize taatır: ne de bugünkü varaticılığına bir şeý katar. Muhtac oldumuz sev geçmişin tanrıhâliniek içi gerekli açıvi kazanmaktadır. Bunu da bize zemîn kendisi anlatı anlaç hissini verdiðir.

2 Geçmiş havranlığını karşılayan Batı havranlığı şâlemi için de ñyle. Türk düşüncesi Arap düşüncelerinden dahakâr anlamış deðerler. Bu, sıvası hayatımızda kendini zayıf iyi göstermektedir. Batı kültür ile ilişkilerimizde göz önünden bulundurulacak noktalardan staklıcılıktan, «kültür pevkâflâne» kurtulmak başlı; altına giren bir silri meselelerdir. Zaten «Batı külteri», «Doðu, Millî, gibi avırmalar külteri olmaz. Tonluların okumasının kafasındaki varma avırmalarıdır. «Batı külteri» dive olmuş — bitmiş bir şeý yoktur: onun içi

«Bati kültürü» nü almak diye bir şey de olamaz.

«Bati kültürü» nde zararlı - yararlı şeklinde bir ayırma yapmayı, doğru veya yanlış buluyorum sadece anımsız buluyorum. Kültür «zarar» ya da «yarar» işi değildir. Bunun gibi, «Bati kültürü» nün hangi yanları alınmalı, hangi yanları alınmamalı sorusunu da anımsız, yerst, faydasız buluyorum. Bati ile karaşlaştırmalarla tā Tazimattan beri gelen bu anımsız sorunu artık bırakmak zamanına geldiğimizi sanıyorum. Bir kültür veya onun su veya bu yam alınımaz». «Almak» ancak kopetmek ya da çalmak demektir. İkisi de sanat ve kültürümüzde yeter. Ekonomi teknoloji, bilim ve fikir alanlarında da öyledir.

Büyük dava almak veya almanın su yanı ya da bu yam almak değil; kültür ve sanat adamı ile onun kendi toplumunun karşı karsı gelmesidir. Kendi toplumundan olmayan toplumların kültürlerini alıcısı ve acentesi haline gelen sanat ve kültür adamı toplumsal çevre ile kendi sanat arasında köprü kuramaz.

Bati kültürünün su veya bu yamın alınması konusundaki düşüncelerim bunlar. Bile de «Bati» kavramının kendisine dokunmak isterim.

Milli bir kültürden gelişimi koyma tarzı, onun karşısına koyduğumuz ve Bati terimi ile adlandırduğumuz şeyin kendisinin belli olmaması, bu konuya anlamlı yolda ele alınmanın ilk zorunlu şartdır. Çünkü bu terimle neyi anladığımız açık ve seçik değildir.

Bizde şimdı «Bati» dedigimiz şey üzerinde ilk olumlu gözlemler, iki yüzyıl aşkın bir zaman önce Paris'e gitmiş olan Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi tarafından başlatılmıştı. O zamandan bu yana Çelebi Efendileri ieri gitmiş değil. Avrupa hayatına kolayca gördüğümüz, hoşumuza giden övülecek başarı gösteritlerini tekrarlar dururuz. Milli kültür tarzımları en çok edebiyat, sanat ve eğitim işleriyle ilişkili kişiler arasında yürüttükünden, Avrupa toplumlarının üst yapısının içi parçaları kafamızı etkilemiştir. Toplumumuzun somut hedefi etkileyen yanları yalnız siyaset ilişkilikleri kategorisi içinde gördüğünüzden bunları Bati devletlerine karşı güdülecek siyaset meseleleri sıvıp siyasi uyduluk içerisinde bir Bati ilişkisi kuramamıştır.

Böylesce, Bati kültürünün hangi yan alınmalı diye somut sorular koyduğumuz halde, ahnacık birimin kendisi soyut bir kavram altında kalmıştır. Bati medeniyeti veya kültürü gibi terimler Bati'da yuvarlak sözler olarak yaşamaktadır.

Her seye rağmen, kesdettiğimiz şeyin bir toplum sistemi olduğu meydandadır. Bir sistem bir tarih süresi içinde gelişen bir örgütür. İçinde geliştiği maddi bir ortam vardır. Temelinde ekonomik bir sistem yatar. Avrupanın bizi etkilemeye başladığı çağdan beri geçen bu sisteme kapitalist sistem diyoruz. Bu temel belirli teknolojik araçlar ve yöntemlerle işler. Bize buna Bati'nın maddi medeniyeti demisler. İyi midir, kötü müdür; alınmalı mı, alınmamamı? diye de üstüne çok söz edilmiştir. Fakat nasıl meydana gelir? Nasıl alınabilir? Bize benzeri nasıl gelişebilir? diye hiç sorulamamıştır. Soruya yersiz koymak yüzünden işin bu yam tıkanınca, bu maddi medeniyet denen şeyi atlayıp, onun üstünde manevî medeniyet denen ve sistemin alt yapısının üstünde gelişen üst yapıya gözleri dikilmittir.

Halbuki bir toplum sisteminin üst yapısını kavramak daha da güç bir iştir, hele onun alt yapısı hâl kavranağılmıştır. Çünkü sistemler tarih süresi içinde edilirler; yanı static değil, dinamiktirlər. Bu dinamizm yüzünden bir sistemin alt tı 'te üstü arasında daima bir tıpa-tıplık hali yoktur. Aattā zaman zaman ikisi arasında zıtlıklar ve çarpışmalar olur. Bazan birincideki bir yenilik ötekini altüst eder; bazan ikincideki bir çalkalama ötekine yepen bir şey katılır. Teknik etkenler toplumsal

ilişkilikleri değiştirmeye yönelik veya toplumsal ilişkiliklerdeki gerginlikler, çatışmalar maddi medeniyete yeni bir aşama getirir.

Bati toplum sisteminin bu iç yanlarından başka, onun dışında olmamız bakımından onun bir yanı daha bizi ilgilendirir: Bu sistemin bizim gibi kendi dışında olan toplumlarla da etkili ve çatışmalar ilişkilikleri vardır ve bu hem kendi içindeki işlerle, hem de dışındaki toplumun içindeki işlerde ilgisiz değildir.

Demek ki Bati denen şeyi kavramada hem Bati toplumunun mekanlığını ve dinamигını, hem de bunlarla kendi toplumumuz arasındaki ilişkilikleri gözönüne tutmak gerekiyor. Bati, Batılılaşma, Batılıcılık gibi genel ve yuvarlak terimlerle meslekeyi kavrayamayız.

Bugün, yavaş da olsa, anlaşılıyor ki Bati denen seyden düşman yemek için silah, ordu bestemek için hor, eşyamızı yapmak için makine, aydınlatmak için eğitim usulü, devlet yürütme için: kalan, eğlenmek için sinema almak, edebiyatımız zenginleşirmek için gencimeler yapmak, zorlu seyler olmak yürütmek için de, bunlarla kendisi Batılaşmayı ya-

nı da bizi ilgilendirir: Bu sistemin bizim gibi kendi dışında olan toplumlarla da etkili ve çatışmalar ilişkilikleri vardır ve bu hem kendi içindeki işlerle, hem de dışındaki toplumun içindeki işlerde ilgisiz değildir.

Bati toplum sisteminin kültür ve sanatsal değerlerinden deviminden çıkan anlam bu olmasına daha yakın ve bütünlükle bize deşirler bir gecmis söz konusu olsa verektir. Böyleken de gene bir ön ilke olarak vararlanabilen görüslüne tuturomuz

Dil grupları içinde eklemeli dil grubu içine giren Türkçevle yazılışlarda hâl de 500 vilâk bir gecimi var. Bu işe her ulusa olduluğu gibi hâle de gecimi, geleneti bakımından silre bir öncelik veriyor. Geçmişle ballantular kurmak gecim'sten vararlanmak konusunda günümüze salının önde bol zengin olanaklar yâkın Nitekim Nâzım Hikmet'i bâlîk salır ve ona şeherden hem halk, hem de divan edebiyatından -hattâ kurtuluş Savası ile Ikinçi Dünya Savası sırasında bona Alman kültürleri özellikle Ikinçisinde factâ dîlnâ gâfîli katıldı. Millî eğitim politikamızın *ç. 1911* zâzakları bakarak da dîvehîlîr ki simdi sira çok yaygın ve asırı olarak Amerikan kültürlerinde ve tam millî vaniva uygulama bir silre olenâsi ile başlangıç kurabiliyor. Herhangi bir arastırma, Nâzım'ın Bati silreinden çok selencyel Türk silre çizgisiñi zâzedi ortaya kovacaktır.

On sekizinci yüzyıldan başlayarak bueline dek edebîtta salt egemenliklerin son aşamasına varmış, caâdaş edebiyatın en özel en venî bir kolu olan roman'ı gelince: bir Fransız bir İngiliz ya da bir Rus her seye karşın gene de a - açıklama b - olav örelli, c - kronolojik düzene ezerde kendi geleneksel roman örgüstünlüklerinden dem varurken bîz bu olanağın bütünlüğü le yoksunuz. Cinkü bîlîkî üzere roman türün bellî başlı ilk örenek savıllacık Don Klîot bundan 500 vil önce vazîlîmisen, Semsettin Samî İlâk Türk romanı *Taaşuk-i Talât ve Fitnat* 1 ancaq 1872 de vazîd. Demek ki, Türk romanı otaha yüzüncü yılını bile doldurmadı.

Öte yandan, bîzde yazılı roman çeşidi örneklerinin ikincisi «çeviri», sonra da Bati romanlarını «taklit» ederek benzetme ile ve rîldîlini bîlîvîr.

1884 yılında yayılaklı Celâl adlı ovunun önsözünde, Tanzimat'tan beri deşir edebiyatta sıvasal makaleler, roman ve oyun gibi üç venî dalın ortaya çıktııını vâyan Namîk Kemâl, eski yâfîlî romanı karşılaştırırken, eski yapıtlar arasında her ne deşir ibretîlîmî zibî, Muâvvâlât zibî, Ashî ile Kerem gibi hikâyeler varsa da bunların hemen hepsinin, tâlîm ile sömû bulmak bir yerde denize batıp sonra vâzârın hokkâstânı cıkmak, ab ile vanmak, hülün ile dağ varmak gibi... Gerçeklerin dışında birer kocakar masâli çeşidi olduklarına da Jeşînîr.

İste biraz tersinden sayıla la roman içi varâvânnayı dîshîndüllüm kavnakların başında Namîk Kemâl'in o beni anlatan masallarımız, gerek konu alma gerekse anlatım tekniği ve söyleşis tarzı bâzımlarından, röziâme roman dalında vararlanabilen birer kavnak olarak görünlüp geliyor. Bunlar tam gerçekler ya da gerçek fistılı bol bînelerde taşımaktadırlar.

Sîr, hikâyî, roman için böyle dîshînîvorum. Bir oyun yazarı, Orta ovunu ile Karagöz'den, bir müzîkî -zaten vanîlîp duruyor ya- folklor müzîkîinden bir ressam eski nakışlarla minyatürlerden yârâflanabilen eski motiflerini bir dünya görüşü ve caâdaş sanatın son verilerine göre alıb islemek, bu verili hamuru caâmîn gerçeklerini -en başta tabii insan gerçekini- yoğunla-

kullanmak denenmelidir, diyorum. Sanatın ele aldığı konu değişimdir ki, zaten; deşir, bâzı açısı teknik ve biçimdir.

2 Cezayir'de «Millî Kültür ve Devrimci Kültür» konusunda yapılan açık oturumun YON'de yayınlanan çevirisinde de görüldüğü gibi az gelişmiş ülkelerin yazgısı, hangi sömûrgeci ülke, Yunan masâf - bîlîmîn bâzı olmasının açık pazarı ve sovgun yatağı olmussa doğrudan onun kültür egemenliği altına girmektir. Uyanış ve kurtuluş dînemlerinde bu kültür baskısından silkinmiş volârları aranıvor ve coğun uvanıñ doâzî sonucu o ulusun kendî milî kültürâne dört elle sarılmış oluyor. Nitekim 132 vîlîk Fransız sömûrgesi olan Cezayir'in genç yazarı Ahmet Azezâr kurtuluşun sonra «Cezâvîr» vâzârlar için en korkunc sömûrgeci Bugeaud deâl Moliere'dir, divor İlâk bakışta anlamsızes kabancı çok sert bir çikis ve oturma katilârlardan Muhammed Bud'a o gâzî «Kesip atan formîl...» diye tanımâvor, ama bu bence gerekten haftâsizlik ve özâlîlikle birlikte kazanılabileceklerin eflâserler bir sevdâr.

Bâzı Tanzimat ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dînemde aâzî hanîn kultîr Fransız kultîr'ü iddi Birinci Dünya Savaşı ile Ikinçi Dünya Savaşı arasında bona Alman kültürleri özellikle Ikinçisinde factâ dîlnâ gâfîli katıldı. Millî eğitim politikamızın *ç. 1911* zâzakları bakarak da dîvehîlîr ki simdi sira çok yaygın ve asırı olarak Amerikan kültürlerinde ve tam millî vaniva uygulama bir silre olenâsi ile başlangıç kurabiliyor. Herhangi bir arastırma, Nâzım'ın Bati silreinden çok selencyel Türk silre çizgisiñi zâzedi ortaya kovacaktır.

Soruya bu açıdan bakıldı mı. Bati kültürünün «zararlı-vararlı» şeklinde ikilem ayırmayı doğru bulmakla birlikte, böyle bir ayırmânnın sonunda gâdilebilecek herhangi bir dîshînce, görüs kavramının kimlerde olduğunu ivâne etmek istem. Kalem doğruyu yazmak; ağız, gerçeki anlatmak için. Benim geri birakılmış ulusumda da, her ulus kadar direnen gâfî, doğruyu eğriyeden ayırmâ yeteneği vardır; tarih karşısında kitap yakmanın, kültür yasaklamânnın ayıbı, utancı varsa sömûrgecilerin üzerinde kalsın.

bir, evine oâ Fransız matmezeli gibi girer; bunlardan pay biçiyorum. Niçin uzatmalı? Gelişimi yerinde yurtaşın çocukların hangi yabancı okula daha çok gitmekteyse bizim resmi okullarımızda hangi yabancı dil one alımısha nereye dünmen kirdiğimiz kolayca anlaşılır zati Film-lerile edebiyatıyla plâklarıyla bu iş tamamlanır.

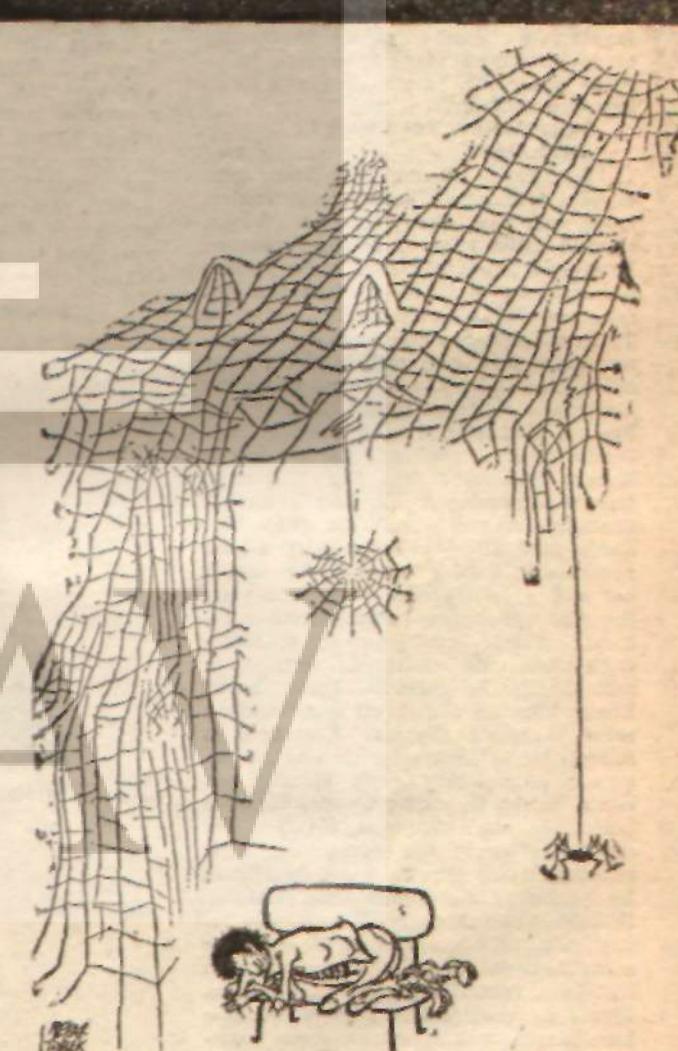
Ama ben geri kalmış bir filke vazârları olarak hem bu çeşitli kültür egemenliklerinin hem de, her çeşitli kültür vasaklamânnın karsısındayım. Bati kültürâne bâzılundur ve onu avrântârlıva kavrabilmemiz Bati'nin bir yandan cökmele bir vandan gelişmekte olan toplumsal vanîmâ acıklâcî bir bâzı hâlîsînâne kâzârlârla birlikte na baâzîdir Tonluncu dîshînce'nin uvanı voluna girmis bâzı, nîzel gâzîsîmîkâ taslavân emâyalist vâzârlarla korusu yoxdur. Nitelik 132 vîlîk Fransız sömûrgesi olan Cezayir'in genç yazarı Ahmet Azezâr kurtuluşun sonra «Cezâvîr» vâzârlar için en korkunc sömûrgeci Bugeaud deâl Moliere'dir, divor İlâk bakışta anlamsızes kabancı çok sert bir çikis ve oturma katilârlardan Muhammed Bud'a o gâzî «Kesip atan formîl...» diye tanımâvor, ama bu bence gerekten haftâsizlik ve özâlîlikle birlikte kazanılabileceklerin eflâserler bir sevdâr.

Bu bakımdan Bati kültürâne «zararlı-vararlı» şeklinde ikilem ayırmayı doğru bulmakla birlikte, böyle bir ayırmânnın sonunda gâdilebilecek herhangi bir dîshînce, görüs kavramının kimlerde olduğunu ivâne etmek istem. Kalem doğruyu yazmak; ağız, gerçeki anlatmak için. Benim geri birakılmış ulusumda da, her ulus kadar direnen gâfî, doğruyu eğriyeden ayırmâ yeteneği vardır; tarih karşısında kitap yakmanın, kültür yasaklamânnın ayıbı, utancı varsa sömûrgecilerin üzerinde kalsın.

Mehmet Seyda

1 Grek ve Romen (Mitolojisi) masâf - bîlîmî yüce Shakespeare de içinde olmak üzere,

NEHAR TÜBLEK'İN BAŞARI

Akşam gazetesi karikatüristi Nehar Tüblek, İtalyada açılan milletler arası «Marcorelli Armağan» karikatür yarışmasında birincilik ödülü almış, gene İtalyadaki Bordighera'daki milletler arasında alandaki başarısını candan kutladığımız dergili karikatürist Nehar Tüblek'in birincilik kazanan karikatüristini yarışmaya.

Geçen yazımızda gördük ki 14 milyar lira toplam kredi içinde, 3 kisur milyar lira batmıştır. Bunun başlica nedeni, banka yönetiminde görev alanların sorumsuzca davranışlarıdır. Ne var ki bu sorumsuzca davranışlar bilinmez, iştilmez. Bankalar, bu konuda sur küpüdürler. Yolsuzlukları, sizlitsiz halletme çabasındadırlar. Yolsuzlukları yakalanan müdürlük sadece İşine son vermekle yetinir. Meseleyi mahkemeye intikal ettirmekten titizlikle kaçınır. İşine yolsuzluk yüzünden son verilen müdürü, bir ya da iki yıl sonra hatırlayırlar. İsticrarlar arasında yer aldığı çok görülmüştür!

Nâdiren mahkemeye intikal eden kre-di yolsuzluklarında da, suçlu yöneticiler işi pek ucuza atlatmaktadır. Batağrı bir firmaya 80 milyon lira veren bir Umum Müdür, şimdî milletvekilligine hazırlamaktadır.

Batan kredilerden banka yönetim kurullarını sorumlu tutabilmek için, önce genel kurullardan bu konuda karar çıkarmak gerekmektedir. Bu barajı aşmak güçtür ve uzun zaman isteyen bir işdir. Başka aksla da, sorumlular güveni kötüye kullanmadan çok az cezalarla kurtulabilirler.

IDARE MECLİSİ YEMİKLERİ

Yönetimdeki aksaklıkların nedenterinden bir de, banka yöneticilerinin coğunuun meslek dışından olmalarıdır. 26 mili bankanın 19'unun yönetim kurulu üyeleri, bankacılıkla ilgili olmayan kişilerden teşkil etmektedir. Yönetim Kurulları başkanları, banka muameletümlü bilmezler. Kredilerin seklin usuline uygun verilip verilmemişini göz önünde tutmakla yetinirler. Kredilerin verilmesinde isabet olup olmadığı üzerinde durmazlar. Bu sebeple, yürütmü kurulunun getirdiği teklifler ayınen çıkar.

Bir çok bankanın yönetim kurulu üyeleri, seçimde başarı gösterememiş talihsiz politikacılardır. Bankacılık hakkında pek az bilgileri vardır. Talihsiz aday, sifir bir kaç kurus gelir sağlanması diye banka yönetim kurulu üyeliğine getirilmiştir. Bu üyelerden en çok istenen İş Bankası Yönetim Kurulu üyesidir. Zira yönetim kurulu üyelerine en yüksek ücreti bu banka verir. 1964 yılında İş Bankası yönetim kurulu üyeleri, 21 bin lira yıllık ücret, 18 bin 35 lira kırdan hisse ve ortalaması 6240 lira hakkı hizur almışlardır. Yıllık brut ücret 45 bin 275 lirayı, aylık brut ücret 3773 lirayı bulmaktadır. Talihsiz politikacı için bu, zahmetçi kazanılmış bir gelirdir. Ne var ki bir kisim talihsiz politikacılar, ağıtan gelir sağlamakla yetinmeler. Kredi işlerinde yakunları yararına kombinelerle girmeye, ya da kendilerini oraya getirenleri memnun etmeye çalışırlar. Bankacılık, bu yüzden büyük zararlar uğramaktadır.

PERSONELİN YÖNETİME KATILMASI

Bankaların yönetim kurullarını, haksız yere talihsiz politikacılar doldurduları halde, bazı bankalarda sermayenin büyük kısmına sahip bulunan personel yönetim kurulunda temsil edilemez. Şöyledi ki bazı bankalarımızın en büyük ortağı, banka personelinin emekli sandıklarıdır. İş Bankası ve T. Ticaret Bankası gibi fezakkilerin sermayesinin üçte biri, emekli sandıklarına aittir. Fakat iki bankada da çalışanlar, hiç bir şekilde yönetime iştirak edemezler. İş Bankası Memurları Emekli Sandığı Tezis Senedine göre, Sandığın 7 kişilik Yönetim Kurulu üyelerinden ikisi, Banka Yönetim Kurulu tarafından seçilir. Geri kalan beş üyenin de Ankara'da bulunmaları şarttır. Banka yöneticileri, beğenmedikleri sandık yöneticisini Ankara düşme tâyin ederek her zaman tasfiye edebileceklerine göre, Sandığın yönetimine banka tamamen bâkîmdir. Üstelik sandığın tezis senedini değiştirmesi de dörtte üç çoğunluğa münkündür. Ve değişiklik kararları, ancak Banka Yönetim Kuruluna onaylandıktan sonra yürürlüğe girebilir. Görülüyör ki Sandık, banka yöneticilerinin emrine tâmmen antodemokratik bir kuruluşu sahiptir. Banka Genel Kurulunda, Sandığın bankadaki yüzde 33 payını, ortaklara hesap verme durumunda bulunan banka yöneticileri temsil etmektedirler! Denetleme, bu yüzde geniş ölçüde bozulmaktadır. Halbuki Sandık demokratik bir işleyişe kavusturulsa ve bankanın üçte bir hissesine sahip personel Yönetim Kurulunda payı ölçüsünde temsil edilse, bundan bankacılığımız da kazanacaktır. Böylece, yönetim kurullarında politikacıların yerini, meslekten bankacılara alacak ve bankacılığı bilen bu yönetim kurulu üyeleri, kredi işlerini çok daha büyük bir eeffiyet ve bilgiyle yürüteceklerdir. Banka Emekli Sandıklarının demokratik kuruluşları haline getirilmesi ve personelin banka yönetim kurulunda temsilinin sağlanması, Bank-İş Sendikasının önemle üzerinde durması gereken bir meseledir.

BANKA PERSONELİ NE KAZANIR?

BİR BANKACI AÇIKLIYOR:

BANKACILIGIN PERDE ARKASI

III. BANKALARIN YÖNETİMİ

Banka personell, müstahdem ve memur diye iki gruba ayrılmaktadır. Bankacılık mesleği ile doğrudan doğruya ilgili olarak çalışanlara memur, beden işleri ile yardımcı işeri yapanlara müstahdem denilmektedir.

Daha çok okuma yazma bilen az tâhililer arasından seçilen müstahdemler, bankaların şatafatlı dış görünüşlerine rağmen, en kötü yaşama şartlarıyla başbaşa bırakılmışlardır. Müstahdemlerin ücret ortalamaları, ikramiyeler de dahil brüt 400 lira civarındadır. Bazı bankalar, müstahdemde yilda iki kat elbise, ayakkabı ve üç yilda bir palto verirler.

Müstahdem 400 lira brüt ücreti karşılık, İş Kanunu kapsamına girenlerin çalışma saatleri banka şubelerinde yazılı olmakla beraber, gece gündüz çalışma durumunda bırakılır. Hiç bir şekilde itiraz ve şikayet hakkı yoktur.

Memurların da ücret durumları parlak değildir. Aylık ücret ortalaması 550 lira civarındadır. İkramiyelerle birlikte, bu ortalamada ancak 650 liraya yükselmektedir. Ücretler, ancak yönetici kadroya, yanı banka yüksek memurlarına gelince, birden bire fırlamaktadır. Yönetici kadronun aylık ortalaması ücreti, 2700 liradır.

1964 yılı sonunda, bankaların toplam personel giderleri tutarı 808 milyon 632 bin liradır. Çalışanların toplam ise 29 bin 961 erkek, 9 bin 689'u kadın olmak üzere, 38 bin 737 kişidir. Bunun 9 bin 700'ü müstahdem, 17 bin 600'si, sef muavini ve şefler de dahil yönetici kademinin altında memur ve 11 bin 475'i kontrolör ve müdürelât şefinden itibaren yönetici kadro.

Sosyal yardımlar ve sigortalar düşündükten sonra, personelle ödenen ücret miktarı 630 milyon liradır. Bu para personel arasında söyle dağıtılmaktadır. Personelin yüzde 25'inin tekil eden müstahdemlerin payı 46,5 milyon liradır. Demek ki personelin yüzde 25'inin ücretlerde payı yüzde 7,4'tür. Personelin yüzde 45'ini bulan memurlar, 132 milyon lira toplam ücret almaktadırlar. Yüzde 45'in toplam ücretteki payı yüzde 22'dir. Personelin ancak yüzde 30'una erisen yönetici kadronun ücret toplamı ise 451,5 milyon liradır. Yüzde 30 oranındaki yüksek personel, top-

lam ücretin yüzde 70,8'sini almaktadır! Daha basit bir ifadeyle, personelin yüzde 70'lik toplam ücretin yüzde 30'unu, yüzde 30 ise yüzde 70'lik paylaşmaktadır. Bu sonuç bankalarımızdaki ücret sisteminin çok bozuk olduğunu göstermektedir. Alt kademe personeli geçici sıkıntısının baskısı altında ezilmeke, ancak üst kademelere yerleşmiş olanlar rahat etmektedirler.

Yönetim kademelerindeki yüksek ücretlerin büyük kısmı, prim ve tazminat şeklinde verilmektedir. Mall yil sonlarında bankalar yönetici kadrolarına gizlice prim dağıtıyorlar. Prim dağıtımında belirli bir ölçü yoktur. Genel Müdürlüklerde dağıtımla ilgili kişiler, kime ne kadar prim alıksız görürlerse, o kadar verirler. Kimse ötekinin ne aldığı kesinlikle bildigindeden memnundur. Bu gizli çekler, ya da primler 3 bin liradan başlar, sube sine veya yöneticisinin daha üsttekilere yakınlığına göre 50-75 bin liraya kadar yükseltebilir. Bazı bankalarda müdürlüklerin aldığı bu primlerde çeşitli adlar verilir: Fıstık ikramiyesi, sırt sıvazlama, gene gül düler... gibi.

Görülüyör ki bankalar, istihdam politikalarını yönetici kadronun, bir başka deyimle, kalifiye elemanların üzerine kurmuşlardır. Memur ve müstahdemleri ise, her zaman geçici personel olarak görme hastalığını tutulmuşlardır. Memurların zamanla sıkınan yönetici kadrolara geçebilmeleri, uzun yıllar emek ve ezilmilik karşılığında ve nadiren mümkün olur.

Cok düşük ücret alan alt ve orta kademe memurları, iş güvenliğinden de yoksundurlar. İş veren, 15 gün önceden haber vermek şartıyla, memurunu işten çıkarabilir. Bu durum büyük bir güvenlik yaratılmakta ve personeli ağır şartlar altında çalışmayı kabule zorlasmaktadır. Fazla mesai ücreti alınmasının gece gündüz çalışma helli başlı nedeni, işten çıkarılma korkusudur. Hele biraz eskimiz ve ücreti biraz yükseltmiş olan personel için, ıssız kalmak sefalet demektir. Bu personel, sefalet korkusuyla, amirlerin çeşitli kaprislerine, battı hakaretlere katlanır. İşten çıkarılmasa bile, en azından başka yere nakledilme tehlikesi her an mevcuttur.

BANKALARDA SENDİKACILIK

Baskıların ve ezilmelerin birikip dol-

durdugu bir insanlar külesi haline gelen bankacılardır, 274 ve 275 sayılı kanunlarla birlikte, sendikalasımaya başlamışlardır. 26 Ağustos 1963 tarihinde kurulan Bank-İş Sendikası, yıl sonunda 6300 kişilik personelle sahip İş Bankasında görevliliği alarak toplu sözleşme çağrıda bulunmuştur. 1964 Şubat ayında Bank-İş'in üye sayısı 11 bini bulmaktadır.

Coc kisa bir sürede meydana gelen hızlı sendikalasma hareketi, bankalar üzerinde çok ürkütücü bir etki yapmıştır. Yöneticiler, arka arkaya sari sendikalar kurdukları ve bunların başlarına yönetici kadrodan olan güvenilir adamlarını getirmektedir. Bu uyurma sendikaların personelin haklarını savunacağı Aşkârdır.

Banka personeli genellikle, bu sari sendika oyununa gelmemiş, işten çıkarılma ve nakil tehdidinin yarattığı güvenilirliği rağmen, Bank-İş etrafında toplanmıştır. Bugün, banka iş kolunda sari sendika bulunmasına rağmen, Bank-İş 9 bankaya toplu sözleşme yapabilmiş tek sendika olma niteliğini taşımaktadır.

Cesitli güçlüklere rağmen Bank-İş, kadem tazminatı, tâyin ve nakillerde belirli bir kotas tesbiti, fazla mesallerin ücrette tabii olması, yükselsemeye eğit fırsat imkânı, izinlerin mutlaka kullanırmaması, ücretlerde miklukon olan düzeltmelerin yapılması ve haksızlıkların giderilmesi, yardımın belirli ölçüle göre dağıtılması, yarın garantisinin sağlanması gibi bankacılardan sâdiye kadar hayal bile etmedikleri konularda önemli adımlar atmaya başlamıştır.

Bank-İş'in, keyfi davranışları önleme, ıssızlık baskısıyla bankaların dilekleri hareketi yapabilme saltanatına son vermesi yöneticileri kızdırılmıştır. Bu sebeple, sendikalasın personeli işsizliği gizleme bâkışları, baskının her çeşidini deneyerek sendikalasını öldürmek istemektedir. Bunu başaramayınca, pepsene sağlanan coğunkul ve kanun zoruya müzakere masasına oturmayı bir yeniliği saymışlardır. Toplu sözleşme pazarlıklarını torpillemek için ellerinden geleni yapmışlardır. En masum isteklerin dahi gerekçesiz reddedildiği müzakerelerde uyuşmazlıklar gitmek, Bank-İş 9 sözleşmenin altında grev kararı almak, ikisinde de greve gitmek zorunda kalmıştır. Bu bekmeden T. Ticaret Bankasının tutumu, ibret verici bir örnek teşkil etmektedir. Bu banka, personelin hızla sendikalasması karşısında, derhal iki sendika kurdukları, faktat personelin coğunuğu bu oyuna gelmemek Bank-İş'e toplanmıştır. Sari sendika oyununu başaramayınca, T. Ticaret Bankası yöneticileri, Bank-İş'in karşısına toplu sözleşme masasına mecbure oturmaları-

Banka, Bölge Çalışma Müdürlüğü'nden, sendikatın coğunkulukta olmadığını bir kez bâr almıştır, fakat mahkeme, dosyalar üzerinde yaptığı incelemeler sonunda Bölge Çalışma Müdürlüğü'nün akıl almadır kararını düzeltmiştir. Ama Banka, yine de anlaşılmaya yanaşmamıştır. Ticaret Bankası, sendikasının, 1964 yılında personelin sahip bulunduğu bütün haklarını aynen devamı isteyen masum tekliflerini reddetmemi ve ıssızlığı ve tehfilerden indirim yapmak istediğini açıklamıştır! Bu durumda grev, zorunlu haline gelmiştir. Ne var ki banka yöneticileri, İl Hakem Kuruluna, personelin yüzde 40'ının grev hâlinde de çalışmasa devam edeceğine seklinde acayıp bir karar alırmayı başarmıştır. İzmîr İl Hakem Kurulu ise, grev hakkının bu yoldan kısıtlanamayacağını ve sadece elektrikçi makine tamircisi, asansör, santral gibi teknik personelin grevi gibi bırakabileceğine hak olarak karar vermiştir. Bu yüzden grev İzmîr'de tam, diğer şehirlerde ise sembolik anlamda uygulanabilmisti.

Ticaret Bankası, bütün ıssızlığı teklifini reddetmekte berdevamdır. Son koz olarak, beşbüyük ay devam eden bir grevin kanunsuzluğununu iddia ederek mahkemeye başvurmuştur. Ama mahkeme grevin kanuni olduğu hükmünü vermiştir. Mahkemenin verdiği karara rağmen sendika grevi devam ettirmekten kaçınarak anlaşmaya yaramayı tercih etmiştir. Bir an önce sözleşmeyi yapmak amacıyla bir iyi niyet heyeti kurma yoluna gitmiş ve talebi İstanbul Valisi Niyazi Aki tarafından memnuniyle kabul edilmiştir. Vall Aki'nın bir aya yaklaşan bir süre içinde personelin tâyizlerine rağmen, banka çok zarar ettiğini açıkça söyleyerek toplu sözleşme imzalamayı red etmiştir.

Görülüyör ki, banka iş kolunda, sendikalasın büyük engellerle mücadele ederek yürütülmektedir. Ama ancak bu mücadele sayesindedir ki banka personeli çalışma güvenliğine, kişiliğe ve liy hayat şartlarına kavuşabilir.

REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

Ü
D
BASIN
İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DİŞİ REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDIR.

Genel MÜDÜRLÜK :
Cagaloğlu, Türkocağı Caddesi No: 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telex adresi : BASINKURUMU

(BASIN — 15657)